İçkinin Zararları

İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler

Abdülaziz Çâviş (1866-1929): Mısır'ın İskenderiye şehrinde doğdu. Mısır ve İngiltere'de okudu. Oxford'da Arapça hocalığı yaptı. Mısır Maarif Vekâleti'nde müfettiş olarak çalıştı. Aynı zamanda, çeşitli gazetelerde yazılar yazdı, başyazarlık görevinde bulundu, 1912 yılında İstanbul'a geldi. Burada *Hilâlü'l-Osmânî, el-Hakku Ya'lû* ve *el-Âlemü'l-İslâmî* adıyla çeşitli Arapça dergiler yayımlayarak, İslam dünyasının sömürgecilikten kurtulması için kültürel çalışmalar yaptı. Bir süre Almanya ve İsviçre'de yaşadı. 1923 yılında Ankara'da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetiyle çalışmaya başladı ve Şer'iyye Vekâleti'ne bağlı Tedkîkât ve Te'lîfât-ı İslâmiyye Heyeti'ne başkan tayin edildi. 1924 yılında tekrar Mısır'a dönerek ülkesinin eğitim sisteminin yenileştirilmesi ve kurumsallaştırılması faaliyetlerine devam etti.

Başlıca eserleri şunlardır:

1. *Gunyetü'l-müeddibîn fi't-turuki'l-hâdise li't-terbiyeti ve't-ta'lîm,* Kahire 1321; İstanbul 1334.
2. *el-İslâm dînü'l-fıtra,* İstanbul 1331.
3. *Esrârü'l-Kur'ân,* İstanbul 1331.
4. *el-Ecvibe fi'l-İslâm an es'ileti'l-Kenîseti'l-Anglikiyye,* İstanbul 1342; Türkçe trc. *Angilikan Kilisesine Cevap,* trc. Mehmed Âkif, İstanbul 1923.
5. *el-Hilâfetü'l-İslâmiyye,* İstanbul 1334; Türkçe trc. *Hilâfet-i İslâmiyye,* İstanbul 1334.
6. *Âsâru'l-hamr,* İstanbul 1923; Türkçe trc. *İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler,* trc. Mehmed Âkif, Ankara 1339-1341 (elinizdeki

İçkinin Zararları

İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler

Abdülaziz Çâvîş

Tercüme : Mehmet Âkif Ersoy

Yayına Hazırlayan : Doç. Dr. Ferhat Koca

RAĞBET

RAĞBET YAYINLARI

İçkinin Zararları • Abdülaziz Çâvîş
İstanbul, 2003

ISBN: 975-6835-92-3

YAYINEVİ EDİTÖRÜ

Hasan Lütfi Ramazanoğlu

MİZANPAJ

Bidaye

KAPAK TASARIM

Ferhat Çınar

BASKI

Kilim Matbaası

CİLT

Fatih Mücellit

RAĞBET YAYINLARI
Molla Fenârî Sk. No:12 Gülbay Han Kat:2 Cağaloğlu - Eminönü / İSTANBUL
Tel: 0 212 528 85 19 Fax: 0 212 528 85 20
www.ragbet.com / ragbet@ragbet.com

İçindekiler

Önsöz

İslâm dini, insanı, "yaratılmışların en şereflisi (eşref-i mahlûkât)" olarak nitelendirmiş ve onun ana rahmine düşmesinden doğumuna, hayatından ölümüne kadar geçen bütün safhalar için çeşitli koruyucu ve hak kazandırıcı hükümler getirmiştir. İnsanın yaşama hakkının tehlikeye düşmesi halinde ise, bu hakkın korunabilmesi için hemen hemen bütün diğer hukuki görev ve sorumluluklarını askıya almıştır.

Günümüzde insanın sağlığını ve bir bütün olarak yaşama hak ve hürriyetini sakatlayan en önemli problemlerden biri içki, alkol ve uyuşturucu gibi çeşitli keyif verici maddeleri kullanma alışkanlığı olup, bu problem hangi dine, ırka veya ülkeye mensup olursa olsun, bütün insanlığı tehdit eder hale gelmiştir.

İslâm dini, insanların yaşama hak ve hürriyetini tehdit eden bu kötü alışkanlıkla mücadele etmiş, hatta bu mücadele son peygamberin tevhit mücadelesinin en önemli unsurlarından biri olmuştur.

Bu mücadele çerçevesinde, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur: "Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan içki ve kumar yoluyla ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiğiniz değil mi?" (el-Mâide, 5/90-91).

Hz. Peygamber'in "İçkiden uzak durun. Çünkü o, bütün kötülük-

lerin anasıdır."[1], "Sarhoşluk veren her içki haramdır."[2], "Çoğu sarhoş edenin azı da haramdır."[3] gibi sözlerinden[4], sarhoş edici maddeler arasında isim, renk, tür, marka ve miktar gibi herhangi bir ayırıma gidilmediği ve onların bütününün yasaklandığı anlaşılmaktadır.

Sarhoş edici maddelerle mücadele çerçevesinde, İslâm hukukunda çeşitli yasak ve yaptırımların getirilmesi yanında[5], İslâm kültür tarihinde de içkinin zararları konusunda pek çok eser kaleme alınmıştır.[6]

---

1 Nesâî, "Eşribe", 44.

2 Buhârî, "Vudû", 71; "Eşribe", 4; Müslim, "Eşribe", 67, 69, 70; Ebû Dâvûd, "Eşribe", 5; Tirmizî, "Eşribe", 2; Nesâî, "Eşribe", 23.

3 Ebû Dâvûd, "Eşribe", 5; Tirmizî, "Eşribe", 3; İbn Mâce, "Eşribe", 10.

4 Hz. Peygamber'in sarhoş edici maddeler hakkındaki sözleri ve bu konuyla ilgili çeşitli uygulama örnekleri, hadis mecmualarının "Kitâbü'l-eşribe (İçecekler Bölümü)" kısımlarında geniş olarak yer almaktadır. Ayrıca onun bu konudaki sözlerini toplayan müstakil eserler de bulunmaktadır. Örnek olarak bk. Ahmed b. Hanbel, *el-Eşribe* (nşr. Subhî es-Sâmirrâî), Beyrut 1405/1985. Bu eserde içeceklerle özellikle de sarhoş edici maddelerle ilgili Hz. Peygamber'den toplam olara 242 rivayet bulunmaktadır.

5 İslâm ceza hukukunda içki içenlere verilecek cezalarla ilgili hükümler genel olarak fürû-i fıkıh kitaplarının "Kitâbü'l-hudûd - Haddü'l-hamr" kısımlarında bulunduğu gibi, ayrıca müstakil olarak da konuyla ilgili eserler de yazılmıştır. Bunların kısa bir listesi aşağıda verilecektir.

6 İslâm'da sarhoş edici maddelerin yasaklanması ve bu konuyla ilgili hukuki hükümler hakkında şu eserlere bk. Muhammed Âtıf, *Dîn-i İslâm'da Men-i Müskirât*, İstanbul 1340 (Sadık Hocaoğlu, *İskilipli Atıf Efendi ve Tüm Eserleri*, İstanbul ts., Araştırma Yay., s. 236-251 arasında); Mâcid Ebû Rahiyye, *el-Eşribe ve ahkâmühâ fi'ş-şerîati'l-İslâmiyye "el-Müskirâk ve'l-Muhaddirât"*, Amman 1400/1980; Mustafa Muhrim, *et-Tedhîn eserühû fi'l-cismi ve'l-akl ve tarîkatü ibtâlihî*, Kahire 1403/1983; Ahmed Ali Tâhâ Reyyân, *el-Muhaddirât beyni't-tıbbı ve'l-fıkh*, Kahire 1984; Ahmed b. Hanbel, *el-Eşribe* (nşr. Subhî es-Sâmirrâî), Beyrut 1405/ 1985; İzzet Haseneyn, *el-Müskirât ve'l-muhaddirât beyne'ş-şerîa ve'l-kânûn*, yy., 1406/1986; Abdülvehhâb Abdüsselâm Tavîle, *Fıkhu'l-eşribe ve haddühâ ev Hukmü'l-İslâm fi'l-müsekkirât ve'l-muhaddirât ve't-tedhîn ve turukı muâlecetihâ*, Kahire 1406/1986; Abdullah b. Abdurrahman b. Cebrîn, *et-Tedhîn mâddetühû ve hükmühû fi'l-İslâm*, Riyad 1406/1986; Selvâ Ali Selîm, *el-İslâm ve'l-muhaddirât* (Dirâse Sosyolociyye), Kahire 1409/1989; Ahmed Fethî Behnesî, *el-Hamr ve'l-muhaddirât fi'l-İslâm*, Kahire 1409/1989; Muhammed b. Cafer el-İdrisî el-Kettânî, *İlânü'l-hücce ve ikâmetü'l-bürhân alâ men'i mâ 'amme ve feşâ min isti'mâli 'uşbeti'd-duhân*, Dımaşk 1411/1990; Ahmed b. Imâd b. Muhammed b. Yûsuf, *İkrâmü men ye'îşü bi-tahrîmi'l-hamr ve'l-haşîş*, Tanta 1411/ 1991; Abdullah b. Muhammed b. Ahmed et-Tayyâr, *el-Muhaddirât fi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Riyad 1412/1992; Abdülfettâh Mahmûd İdrîs, *Hükmü't-tedâvî bi'l-muhar-*

Bu eserlerden biri de Abdülaziz Çâvîş'in *Âsâru'l-hamr* (İstanbul 1923) adıyla Arapça olarak yazdığı ve İstiklal Marşı şairimiz, merhum Mehmet Akif Ersoy'un *İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler* (Ankara 1339-1341, Ali Şükri Matbaası, Tedkîkât ve Te'lîfât-ı İslâmiye Neşriyâtından, aded 4) adıyla Türkçe'ye çevirdiği elinizdeki kitaptır.

Mısır'da doğan Abdülaziz Çâvîş (1876-1929), Mısır ve İngiltere'de okumuş, İslam düşüncesinde yenileşme ve ıslahat mücadelesi vermiş bir aydındır.

Mısır'daki yabancı sömürgeciliğine karşı tavırı sebebiyle, 1912 yılında Türkiye'ye gelmek zorunda kalan Abdülaziz Çâvîş, İstanbul'da *Hilâlü'l-Osmânî*, *el-Hakku Ya'lû* ve *el-Âlemü'l-İslâmî* adıyla çeşitli Arapça dergiler çıkararak, İslam dünyasının sömürgecilikten kurtulması için kültürel çalışmalarda bulunmuştur. 1923 yılında Ankara'da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Şer'iyye Vekâleti'ne bağlı Tedkîkât ve Te'lîfât-ı İslâmiyye Heyeti'ne başkan tayin edilen Abdülaziz Çâvîş, 1924 yılında tekrar Mısır'a dönmüş ve Mısır eğitim sisteminin yenileştirilmesi kurumsallaştırılması faaliyetlerine devam etmiştir. Abdülaziz Çâvîş, eğitimin ıslahı ve sömügecilikten kurtuluş konularında yaptığı mücadeleler yanında; *Gunyetü'l-müeddibîn fi't-turuki'l-hâdise li't-terbiyeti ve't-ta'lîm* (Kahire 1321; İstanbul 1334), *el-İslâm dînü'l-fıtra* (İstanbul 1331), *el-Ecvibe fi'l-İslâm an es'ileti'l-Kenîseti'l-Anglikiyye* (İstanbul 1342; Türkçe trc. *Angilikan Kilisesine Cevap*, trc. Mehmed Âkif, İstanbul 1923) ve *Âsâru'l-hamr* gibi eserler de kaleme almıştır.[7]

Abdülaziz Çâvîş'in *Âsâru'l-hamr* adıyla Arapça yazdığı, merhum Mehmet Akif Ersoy'un *İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler* adıyla Türkçe'ye tercüme ettiği elinizdeki bu eseri, içki ve alkolle mücadelede bizim de küçük bir katkımız olması için, bugünkü Türk okuyucusuna sunmak istedik.

---

remât, Kahire 1414/1993; Hasîb el-Feyyûmî, *Menhecü'l-Kur'ân fî tehzîbi'l-garîzeti'l-cinsiyye ve tahrîmi'l-hamri ve'l-muhaddirât*, Beyrut 1414/1994; İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kitâbü Zemmi'l-müskir* (nşr. Mes'ad Abdülhamîd es-Sa'denî), Kahire 1996; Muhammad Iqbâl Sıddıqi, *Islam Forbids Intoxicants and Gambling*, Lahore ts., (Kazı Publications).

7 Abdülaziz Çâvîş'in hayatı ve eserleri hk.bk. Muhammed Eroğlu, "Abdülaziz Çâvîş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, I, 187-188.

Eseri Osmanlıca'dan Latinize ederken merhum Mehmet Akif'in tercüme dil ve üslubunu korumak amacıyla herhangi bir sadeleştirmede bulunmadık. Sadece onun ismine, bugünkü Türk okuyucusunun daha kolay anlayabilmesi için, *İçkinin Zararları* şeklinde bir ilavede bulunduk. Ayrıca, eserin "içindekiler" kısmında, bir-iki kelimenin Türkçe'sini parantez içerisinde verdik. Bunun dışında esere herhangi bir müdahale yapmadık. Kitabı Osmanlıca nüshasıyla karşılaştırarak okumak isteyenlere yardımcı olmak amacıyla, Osmanlıca metnin sayfa numaralarını bold ve parantez içinde **(s. 1, 2, 3)** gösterdik. Bugünkü Türk okuyucusunun tercümede geçen Arapça ve Farsça kelimeleri anlayabilmeleri için ise, eserin sonuna bir sözlük koyduk.

Bu eser seksen küsur yıl önce, Müslüman toplumları içki ve alkolün tehlikelerinden sakındırmak amacıyla yazılmıştır. Kitapta konular, ayet ve hadislerden daha ziyade, Batılı bilginlerin içki hakkında yaptıkları çeşitli bilimsel çalışmalar ve elde ettikleri istatistikler esas alınarak incelenmiştir. Şüphesiz ki bugün müspet ilimler, içki ve alkolün fertlerin vücut sağlığı yanında, toplumların sosyal, kültürel, ekonomik ve ahlaki değer ve göstergelerine verdiği derin zararlar hakkında daha somut ve kapsamlı verilere sahip bulunmaktadır.

Bu kitabın neşre hazırlanması sürecinde, daktilosuna yardım eden sevgili kardeşim Nusret Koca'ya, eserde adı geçen bazı Almanca isimlerin tespiti sırasında yardımlarını esirgemeyen Çorum İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Yard. Doç. Dr. Yaşar Kurt Bey'e ve bu kitabın neşredilmesinin insanlığa hizmet olacağını belirterek, beni teşvik eden ve onunla ilgili çalışmalarımı ilgi ve heyecanla takip eden eşim F. Hatice Hanım'a şükranlarımı sunarım.

Son olarak bu eserin yazarı merhum Abdülaziz Çâvîş ile onun mütercimi milli şairimiz merhum Mehmet Akif Ersoy'a Cenabı Hak'tan rahmetler diliyorum.

Bu kitapçık insanların alkollü içeceklerden ve sağlığa zararlı maddelerden korunmaları konusunda küçücük bir hizmet yaparsa, kendimizi mutlu sayarız.

25 Ocak 2003
Doç. Dr. Ferhat Koca
Çorum

Bismillâhirrahmânirrahîm

(s. 3) Hâdî-i Hakîm ve Fettâh-ı Alîm'e hamd ve senâdan, bütün halâiki irşad ile mekârim-i ahlâkı ikmâl için gönderilen peygambere salât ve selamdan sonra, derim ki:

Cemâhîr-i müttefika hükümetlerince içki beliyyesine karşı durmak ve Amerika'daki insanların bu yüzden uğradığı felâketleri ortadan kaldırmak için ittihaz olunan şiddetli tedbirlerin, ta Resûl-i Muhterem Efendimiz tarafından bütün müskirât sûret-i katiyede tahrim buyurularak adına "ümmü'l-habâis" denildiği günden itibaren, içtimâiyât ve edyân tarihinde bir nazîri görülmemiştir.

Amerika Hükûmât-ı Müttehidesi Harb-i umumî esnasında içkinin katiyen men'i sayesinde elde edilen netâyici gördükten sonra bu âfete karşı gayet sıkı davranmaya başladı. Tabîîdir ki o, bir Hıristiyan hükümeti olmak itibariyle bu hareketinde ne Kur'ân'ın hükmüne inkıyat etmiş, ne de Müslümanlara tâbi' olmuştu. Ancak kaydetmiş olduğu bir takım hadiseler, bir çok hakikatler ve toplamış bulunduğu ilmî hükümler, tıbbî fetvalar **(s. 4)** karşısında artık bu müthiş beliyyeyi ihmâle ve onun her taraftan teyit olunan hasârâtı önünde tecâhüle mahal görememişti.

Bunun içindir ki ahkâm-ı dinin esrârını anlamayanları intibâha getirmek ve müminîn için medâr-ı şifa ve rahmet olan açık ve beliğ hüccetleri ortaya koymak niyetiyle şu eseri yazdım. Şüphe yoktur ki Allah, Allah'tan korkanlarla beraberdir.

Mukaddime

(s. 5) Şimâlî Amerika hükümeti Harb-i umumînin beş yılı zarfında içkiyi men etti. Bu harbe iştirak eden diğer devletler de aynı harekette bulundu. Ancak, gerek harp müddetince bu memnû'iyetin verdiği neticeleri takip eden, gerek harpten evvel içkiye karşı muhtelif vesâitle mücadelede bulunan Amerika muharebe biter bitmez diğer devletler gibi davranmadı. Bilakis sulhden sonra da müskirâtı katî bir sûrette menetti. Hatta içkinin istimâli gibi satılmasını da, yapılmasını da memnû'iyet altına aldı, hem içenlere öyle hapis cezası verdi ki, yeni vaz' olunmasına rağmen, tatbiki hususunda Amerika mahkemeleri tarafından hiç eser-i merhamet gösterilmeyen bu kanuna karşı gelenlerle bütün hapishaneler kapılarına kadar doldu.

İçkiye inhimâk cihetiyle dünyadaki milletlerin en ilerisinde bulunan Amerikalılar tabiî bu kanundan çok müteessir oldular. Lâkin hayât-ı içtimâiye ve ahlâk-ı umumiyeyi ıslah yolunda bu memnû'iyetin azîm fâidelerini gören hükümet, cerâim ve cinâyâtın azalması, halkın münkerâttan **(s. 6)** uzak durması hususundaki tesirini de alenen müşâhede ettiği içindir ki, bütün habâisin, bütün nefsâni hevesâtın anası olan içkiyi kaldırmaktaki azmine bir kat daha kuvvet verdi.

Amerika matbûâtındaki son yazılardan anlaşıldığına göre bu memnû'iyetten fena halde sıkılan Amerikalılar kendilerini avutmak için bir zaman şöyle demişler: "Elbette tabâbetin vereceği kararlar bu tazyîke bir çare bulacaktır. Şüphesiz etıbbâ tedavi maksadıyla biraz şa-

rap istimali zaruridir, diyecek; mahkemeler de bu tıbbî fetvaya karşı tabiî bir şey söyleyemeyecektir."

Zavallı ayyaşlar boyunlarını uzattılar, gözlerini diktiler, kendilerini takîbât-ı kanuniyeden kurtaracak, midelerine beş on damla olsun içki akıtacak fetevâ-yı tıbbîyi beklediler, durdular. Heyhât! Etıbbâ hıfz-ı sıhhat düstûrları arasında bir tanesini görememişti ki bu vücudu bitiren, ahlâkı kemiren zehirlerin, hatta hastalar tarafından istimâlini zaruri gösterebilsin. Zira hiç bir hastalık yok ki ona karşı tabâbette etıbbâyı küûlden müstağni kılacak bir devâ-yı müessir bulunmasın.

Amerikalılar hekimlerden hiç beklemedikleri bu hali görünce yavaş yavaş ümitsizliğe düştüler. Nihayet, bira bu memnû'iyetten hâriç tutulur, ulemâ-yı tıp bunu da zehir sayılan diğer içkiler arasına katacak sebep bulamaz, diyerek az bir zaman için müteselli olmak istediler. Hatta büyük büyük şirketler bir sene evvel Amerika çarşılarını bira tufanları içinde boğmaya hazırlandılar. Yalnız mahkemeler tarafından **(s. 7)** bu hususta verilecek karara muntazır olmayı bir ihtiyat olmak üzere kabul ettiler. Bu kararın aleyhte çıkacağını da asla hatıra getirmediler.

Lâkin ne büyük ibrettir ki din-i İslâm'ın azameti bu Protestan diyarında ikinci defa olarak bir daha tecelli etti: Amerika mahkemeleriyle Reis-i cumhur doktor Harding salâbet-i reyi bütün o tatlı hülyaların, o câzibeli ümitlerin altını üstüne getirdi. Evet, sâdır olan karar birayı da öteki içkiler meyanına ithal etmişti. Binaenaleyh Reis-i hükümet Harding 23 Kanun-ı evvel 1921'de çıkardığı kanun mucibince biranın tedavi maksadıyla istimâlini bile memnu etti.

İşte bu emrin sâdır olduğu gün bütün Amerika Hükümât-ı Müttahidesince, garplıların tabiri veçhile, tam bir "kup kuruluk" tarihinin mebdei oldu.[8]

Bu emir Amerikalılar üzerinde yıldırım isabet etmiş gibi müthiş bir tesir husûle getirdi. Artık içki iştiyakını teskîn için kanundan kaçmaktan, gece gündüz uyanık duran zabıtanın gözüne görünmemekten başka çare yoktu.

---

8 İçki namına ortada bir mayi bırakılmıyor demektir.

Lâkin memleketi bu mühlik âfetten tamamıyla kurtarmaya azmeden hükümet onun saklanabileceği gizli, kapalı ne kadar yer varsa hepsine nüfuz etti. Ucuz, pahalı, ele geçirdiği bütün müskirâtı nehirlere, denizlere döktü. Hem o kadar döktü ki, müsâdere edilen içkiler geceleyin dökülse... bunlar gündüz alenî sûrette nakil edildikçe **(s. 8)** yeni kanuna henüz lâyıkıyla ısınamayan halkın derdi tazeleniyor, bu cihet idare olunsa... tarzında belediye dairelerine hitaben yazılan nâmütenâhî temenni mektupları Amerika matbûâtını işkal etti durdu.

Bir de o aralık ahâlinin ecnebî gemilerine gidip gelmesi hükümetin nazar-ı dikkatini celp etti. Meğer bu gayr-i tabiî ziyaretlerin iç yüzü varmış: Zavallılar oralarda bulabildiği içkilerle teskîn-i iştiyak edermiş. Hatta bazı gemiler revacın bu şiddetini görünce muhtelif neviden ve fazla miktarda müskirât getirerek Amerika sularında uzun müddet kalır, hem halkın parasını çeker, hem de sırf insaniyeti himaye için vaz' olunan bu memnû'iyet kanununu hükümsüz bırakmaya çalışırmış.

Amerika hükümeti işi anlayınca memleket dâhilindeki kanunun Amerika
mîline karar verdi ve bütün Avrupa devletlerinin itirazına rağmen Teşrin-i evvelin 21'inden itibaren kemâl-i şiddetle tatbikinde ısrar etti. Ancak kaptanlarla mürettebât kendi sefîneleri dâhilinde bulundukça Amerikalıların kanununa tâbi' olamayacaklarından gemilerde yalnız bunlara yetişebilecek kadar içki bulundurulmasına müsaade gösterdi. Maamâfih mahkemelerin bu semâhatı da sefâin-i ecnebiye şirketleri tarafından ikâme olunan davalar neticesi olarak Amerika ile diğer memleketler arasındaki ticari münâsebâtın büsbütün inkıtaı ihtimalini bertaraf etmek içindi.

Elhâsıl, zikrettiğimiz tarihten beri ecnebi gemileri Amerika-yı şimâli **(s. 9)** sahillerine üç mil yaklaştıkları takdirde bu yeni kanuna tâbi' tutulmaktadır.

Amerika'da zuhur eden bu salâh cereyanı diğer milletleri de içkinin aleyhine intibâha getirdi. Bugün gerek İngiltere, gerek sâir yerler matbûâtı muttasıl müskirâta ait neşriyatta bulunuyor; menfaati, mazarratı hakkındaki muhtelif reyleri sayıp döküyor. Diğer devletler içinde Amerikanın tuttuğu yola gitmek isteyenler yok değil; ancak o şiddeti, o katiyeti gösteremiyorlar.

Morning Post Gazetesi sene-i hâzıra teşrîn-i evvelin ilk günü çıkardığı nüshasında şöyle diyor: "Norveç'de içkiyi men için bir kanun vaz'ı maksadıyla başlayan hareket gittikçe şiddetleniyor. Hâriciye nâzırı Christiania'da bir nutuk irat ederek ispirtolu meşrûbâtın meni ve sefâinde bulunacak bütün içkilerin müsaderesi zaruri olduğunu bildirdi. Doktor Scharenberg bu hususta nâzırı teyit ettikten sonra şu sözleri ilave ediyor: "Hükümet kendisiyle Fransa, İtalya, İspanya arasında münakit ticari muâhedeler mucibince külliyetli miktarda ecnebi içkileri ithaline müsaade mecburiyetinde bulundukça, müskirâtın meni kanunu sırf hayalden ibaret kalacaktır."

Aynı gazete şu malûmâtı verdikten sonra, mevzû-ı bahis olan ticaret muâhedenâmelerindeki içkilere ait fıkranın tadîline intizar olunduğunu da söylüyor.

Amerika ile Norveç hükümetleri tarafından verilen iki karar **(s. 10)** arasında şu fark var: Norveç hükümeti bu memnû'iyeti yüzde on dört nispetinde ispirtosu bulunan içkilere kasr etti; Amerikalılar gibi diğerlerine henüz teşmil etmedi. Maamafih bu husustaki düşüncesi müskirâtın ânî bir şiddetle önüne geçmekten ise aynı gayenin tedrîci sûrette istihsalinden ibaret olsa gerektir.

İsveç hükümeti ise 1922 senesi ağustosun 27'sinde bu mesele için ahâlinin reyine müracaatı zaruri gördü ve yine o senenin teşrîn-i evvelinde idi ki toplanan reylerin neticesini ilan etti. Memnû'iyete taraftar olanlar 889.078, aleyhinde bulunanlar ise 924.874 kişi idi. Şu iki yekûnun tetkîkinden içkiyi sûret-i katiyede kaldırmak isteyenlerin müthiş bir süratle artmakta olduğu anlaşılıyor. Zira pek yakın bir zaman evvel bunların miktarı nâçîz bir ekalliyetten ibaretti. Binaenaleyh, asla şüphe yoktur ki hiçte uzak olmayan bir âtî bu yekunun kâhir bir ekseriyet kazandığını gösterecek, milyonlarla İsveçli o zaman müskirâtı tamamıyla ortadan kaldırmak hususunda, Amerikalı Hıristiyan kardeşlerine peyrev olacaktır.

Malumdur ki Sovyet hükümeti de Amerikalıların Amerika'da yaptığını aynen Rusya'da tatbik etti. İçkiyi ortadan kaldırdı. Meyhaneleri, müskirat fabrikalarını kapattı. Evlerinin bir köşesinde gizlenerek içenleri bile kemâl-i şiddetle takipten geri durmuyor.

İşte bütün bu hareketler, milletlerini içki denilen o mühlik âfetten kurtarmak için Hıristiyan hükümetlerce ittihaz edilmiş tedbirlerdir ki **(s. 11)** devam edip gidiyor. İşte bütün bu mücâhedeler, kendilerine hiç bir semavi kitap ile, Kur'ân-ı Hakîm'in o kâtil zehirler hakkındaki beyân-ı şâfîsine benzer, bir tebliğ-i ilahî vuku bulmayan milletler tarafından ihtiyar ediliyor.

Pekalâ! Bu hususta acaba Müslümanlar ne yaptılar? O Müslümanlar ki, Tanrılarının Kur'ân'ında, peygamberlerinin sîretinde, bütün geçmişlerinin hayatında kendileri için her türlü tereddüt ve zünûn perdelerini yırtan esaslar, diğer Ehl-i kitâba nasip olmamış nâmütenâhi desturlar var?

Heyhât! Akvâm-ı İslâmiyenin ekseriyeti bu hayırlı hareket-i içtimâiye karşısında hissizliğini muhafaza etti durdu. Halbuki beşeriyetin halâsına doğru yürüyen bu kuvvetin başına geçmesi, pîşdârı olması lazımdı. Zira elinde kendisini tecrübelerle vakit geçirmekten kurtararak ona en yakın bir felâhı temin edecek sûrette bütün mekârim-i ahlâkı câmi' ve Fâtır-ı Hakîm'in bütün esrâr-ı hikmetine ma'kes bir kitâb-ı mübîn vardı.

Evet, akvâm-ı İslâmiyyenin maalesef ekseriyetinde bu hacâleti mucip hareketsizlik görüldü. Ankara hükümet-i milliyesinden başaksını göremedik ki, kalksın da beşeriyet için baş belası kesilen içki aleyhinde gayrete gelmiş, yahut bir eser-i hayat göstermiş olsun!

Misal isterseniz, işte koca Mısır gözümüzün önünde duruyor. O Mısır ki sînesinde Câmi-i Ezher gibi en kadîm, en muazzam bir müessese-i din barınıyor; o Mısır ki binlerce minaresinden yükselen "Felaha koşun!" **(s. 12)** nidaları kâinat-ı İslâmı inletiyor; o Mısır ki mebânîsinin çoğunda Kur'ân-ı Kerîm okunuyor, mekteplerinde hafızlar, kîrîler kemâl-i tertîl ile o kitâb-ı mübîne müdâvim bulunuyor... İşte şu koca Mısır'ın hemen hiç bir caddesinden, hiç bir sokağından geçilmez ki Müslümanlara yakışamayan, Müslümanlık âdâbıyla telifine imkan olmayan bu rezil ibtilânın iğrenç âkıbetleri göze çarpıp tüyleri ürpertmesin.

Ben Müslümanlar hatalarından dönerler, tarik-i sedâda girerler, diye iki senedir bekliyordum. Mısır, Tunus, Cezayir'le diğer diyâr-ı İslâm matbûatı artık intibaha gelir de milleti âdâb ve ahlâk-ı İslâmiyyeye irşat için garp matbûâtının tuttuğu yolu tutar diyordum; hiç olmazsa

dindaşlarımız da şu mücâhedelerini tasvir ettiğimiz Hıristiyan milletlerini taklit eder, ümidinde bulunuyordum.

Ne acı bir inkisâr-ı hayal ki, Mısır Kıptîleri içinden yetişmiş sâhib-i fazîlet bir zatın içkiye karşı mücadele temennisi yolundaki yazılarından başka kimseden bir hareket göremedim! İşin daha garibi bu tek temenni de Müslümanlar tarafından ihmal, yahut istihfaf ile mukâbele gördü; bir kaç İskenderiyeliden başkası davet-i vâkıaya icâbet lüzumunu duymadı. Güya bu davet, Kur'ân'ın emretmediği, Beşîr u nezîr sallalâhu aleyhi vesellem efendimizin vaktiyle tebliğ buyurmadığı bidatlerdendi!

Daha garibi var: Bütün cihân-ı beşeriyetin gözü önündeki bu ibretler, bu cereyanlar, bu hareketler her gün Mısır, Tunus, Merâkeş, Suriye, Irak ile sâir Müslüman diyarındaki şeyhülislamların kulağına **(s. 13)** çarpıyor da bir türlü kendilerini intibâha getirmiyor. Bilakis dinin ve Müslümanlığın başına cehâlet sâikasıyla inen felâketlerden gâfil, yahut mütegâfil bir halde muttasıl hilâfiyat ile, bir yığın mutavvelât ile uğraşıp duruyorlar! Halbuki Cenâb-ı Hak kendilerini o mevkilere sırf biçârelerin feryadına yetişsinler, ızdırâbâtın en müthişi içinde kıvranan İslam'a çare düşünsünler diye getirmişti.

Bizler düşmanlarımızla alışveriş etmemeyi, kumaşlarını ve sâir mahsul sanatlarını –ihtiyacımıza rağmen- memleketimize sokmamayı düşünüyoruz da, neden hayatımızı zehirleyen, içtimâî bünyemizi temelinden sarsan içkiden vazgeçmeyi hatırımıza getirmiyoruz?

İktisat edelim, israftan sakınalım, diyoruz... Pekalâ! Ruhtaki nezâheti öldüren, insanda ahlâk nâmına bir şey bırakmayan şu meyhâneler kadar para esirgenecek yer olur mu?

Sonra, teâvün şirketleri, sendikalar gibi müesseseler vücuda getirerek düşman esâret-i iktisâdiyesinden kurtulalım, diyoruz da acaba neden müskirât uğrunda feda ettiğimiz etekler dolusu servetin bir kısmını olsun Müslümanların ve bütün diyâr-ı İslâmın selâmetini kâfil olacak bu gibi hayırlı cihetlere vermiyoruz?

Millî sanayii teşvik etmek, yerli kumaşı giymek arzusunu besleyenler için acaba nesc-i ilâhî olan bedenlerini de içkinin tahribinden sıyânet lazım gelmez mi?

Evet, bütün dünyadaki Müslümanlar bugün hürriyetleri, istiklâlleri **(s. 14)** uğrunda ne kadar şedâid varsa iktihâmından geri durmuyorlar. Lâkin, bilemem, gâyelerine nasıl varabilecekler ki yurdun her köşesinde pusu tutmuş içki orduları bu zavallıların mülkünü almak, cemâatlerini, vahdetlerini târumâr etmek için düşmanlarına yardım edip duruyor?

Şu mukaddimedeki sözler yaralı bir sînenin feryâdıdır. Biliyorum, içlerinde maraz-ı fesat olanlar söyleyeceğini söyleyecek, bununla beraber hakikate karşı yürümekten başka bir şey yapmış olmayacak. Lâkin doğru yola gitmek isteyenler aşağıki fasıllarda inşallah öyle hakikatler görecek ki, her biri müminlerin sadrına şifa olacağı gibi, Kitâb-ı mübîn'in ezelî bir hikmetini de meydana çıkaracaktır.

Temhid (Giriş)

Ömer İbnü'l-Hattab Radıyallahu anh, günün birinde: "Yâ Rabbi! Şarap meselesini bizlere kâfi derecede izah buyur" diye dua etmişti. Aradan çok geçmeksizin nâzil olan ayet-i kerîmede şarap evvela "şeytan işi olmak üzere murdar bir şey" vasfıyla tavsif edildikten, insanlar arasına kin, adâvet sokacağı gibi, namazdan ve Allah'ı anmaktan alıkoyacağı da bildirildikten sonra katiyen tahrim buyuruluyordu.

Lâkin fukahâ ayet-i celîlenin mantûk-ı kerîmiyle iktifâ etmediler ve "Her **(s. 15)** sekir veren şey hamrdır (şaraptır)" mealindeki hadis-i şerifi kabul hususunda birleşemediler de "Hamr (şarap) nedir? Nebiz de hamr (şarap) nevine dahil midir? Üzümden yapılan müsellesin, pişmiş nebizin hükmü nedir? İçine hamr (şarap) konulan kaplar için ne denilecektir?" diye tedkîkata giriştiler. Daha sonra içenlere verilecek ceza ile bu cezayı tatbik için hamrın (şarabın) kaynamış, yahut köpürmüş olması icap edip etmeyeceğine ve hangi nevi içkide sekrin meşrût olduğuna ve haddi mûcip sarhoşluğun derecesi neden ibaret bulunduğuna vesâireye dair uzun boylu münakaşalar ettiler. Tıpkı nebîz ile alınan abdestin, nebîz ile izâle olunan murdarlığın, kezâlik sarhoş tarafından vuku bulacak tasarrufât ve muâmelâtın hangi nevi ahkâma tâbi' olacağı hakkındaki ta'mîkât-ı müfritaya daldılar.

Hülasa, fukahânın hamr (şarap) hakkındaki yazılarını tetkîk edenler yalnız bunları görürler. Lâkin âilî râbıtaların kopması, hayât-ı içtimâiye temellerinin sarsılması, sefâhatlerin, hıyanetlerin alabildiğine

yayılması, vücutların çürümesi, ana karnındaki yavruların, yeni doğan çocukların ruhî, bedenî bir sürü vahim hastalıklara, elîm âfetlere vâris olması gibi işret yüzünden meydan alan, aşağıda tafsil edeceğimiz şeylerin hiç birine tesadüf edemezler.

Şayet fukahâ hamr (şarap) ayetinin zâhiriyle iktifâ etselerdi de bu tevîlâta dalmasalar ve ortaya çıkan hilâfiyât ile meseleyi tahammülünün hâricine **(s. 16)** sürmeselerdi, hiç şüphe yoktur ki, Müslümanlar ne böyle muharremât ile yüz göz olurlar, ne de kendilerini rasgelen millet tarafından kolayca yutulacak zavallı bir lokma haline getiren acz-i maddî ve ahlâkî içinde kıvranırlardı.

Şimdi, en selâhiyettar adamlar tarafından serd olunarak içkiyi sûret-i katiyede men için Amerika'nın istinat ettiği reyleri, mütâlaaları birer birer söyleyeceğiz. Zira cidden öğrenilecek, ibret alınacak şeylerdir. Bununla beraber ibreti de yalnız aklı başında olanlar alabilir.

İçki ve Hayat-ı İçtimâiye

Beşerin hukukunu tanıyan, efrâda hürriyet veren Fransa ihtilalinin vahim netâyicinden olmak üzere iki korkunç âfet berk zıyâsının fezâdaki süratiyle bütün âlem-i insaniyeti kapladı. Bir halde ki, akvâm-ı garbiyenin "geri kalmış ümmetler" dediği Müslümanlardan başkası için bu iki belâdan halâs imkanı yoktu.

İşte bu belâlardan birisi ve birincisi içkidir.

Mühlik, fakat tesiri batî bir zehir, nasıl damarlarda sinsi sinsi yürürse içki de medenî akvâmın arasına öyle sokuldu. Hayât-ı içtimâiyenin temellerine, ana duvarlarına tamamıyla, yerleşmedikçe kimseyi a'râzından şüpheye bile düşürmedi.

(s. 17) İçki yüzünden doğacak felâket-i içtimâiyenin müthiş mukaddimelerini en önce duyan, onu vaktiyle kendisi için şiâr-ı terakkî, nişâne-i temeddün ittihaz etmiş milletlerden, bilhassa Amerikalılarla Avrupa'nın şimâl ve vasatındaki unsurlardır.

Evet, uzun müddetle nefislerine zulüm eden bu milletler hayât-ı ferdiye ve içtimâiyelerinin esasâtını yıkacak sarsıntıları nihayet duydular. Ve o tatlı sarhoşluktan ayılınca baktılar ki içki efrâdın ahlâkı üzerinde, sıhhati üzerinde kapanmaz rahneler açmış; gördüler ki sinirler âtıl, dimağlar perişan, ömürler süreksiz; anladılar ki âilî hayata kast etmiş, Allah tarafından, tabiat tarafından idâmesi emir olunan karâbet râbıtalarını, nesep alâkalarını koparmış atmış; öğrendiler ki yığın yı-

ğın cinayetler ortada yüzüyor, sürü sürü hastalıklar meydanda geziyor...

İşte bu milletler şu vahim âkıbetlere muttali olunca akıl edebildikleri her vâsıta ile içki aleyhinde mücadeleye başladılar. Kat kat vergiler almak, içenleri hapse atmak, belediye meclislerine kadın intihab etmek, satılan müskirattaki ispirto miktarını azaltmak, sûret-i mahsûsada yazdırılmış hekim raporlarını her tarafa yaymak gibi Amerika'ca, Avrupa'ca maruf tedâbirin hiç birini bırakmadılar.

Alman esâtize-i feninden Steiner içki sâikasıyla zuhur eden vakalarla bu ibtilânın hayat-ı içtimâiyede açtığı rahneleri takip ettikten sonra "ferdin kendi tasarrufâtındaki hürriyeti" nazariyesinden dolayı bütün kanunculara şöyle hücum ediyor:

(s. 18) "Bakınız kanuncularımızın fikrine: İsterse intihar derecesine varsın, kendi nefsine zulüm eden insanla bizim hiç alış verişimiz yoktur. Gayrın hukukuna tarruz, umumun asayişini mutazarrır etmemek şartıyla, herkes dilediğini yapmakta serbesttir. Arzu ettiği sûrette ölesiye içmek hakkıdır. Nasıl ki ihtiyârıyla olduktan sonra aklından, iradesinden, şerefinden, elhâsıl bütün insanî mevhibeleriyle, faziletlerinden tecrit edebilir, hem hiç mesul ve muâteb olmamak şartıyla.

"Âsâyiş-i umûmiyenin muhafazasına ve sarhoşların gerek buna karşı hürmetsizlikten, gerek başkalarının hukukuna tecavüzden men'i meselesine gelince, hükûmât-ı muntazama bu babda muktezâ-yı tedâbiri ittihaz için idare adamlarına salâhiyet-i kâmile vermiştir. Hükümet sarhoşu ayılarak kimseye zararı dokunmaz bir hâle gelinceye kadar zâbıta merkezlerinde mevkuf tutar. Cinayet, yahut cürüm işledikten sonra yakaladığı sarhoşları da cezalarını almak üzere mahkemeye gönderir. Binaenaleyh içki yüzünden cemiyyât-ı beşeriyenin görebileceği zararı hükümetle mahkeme bu sûretle men etmiş oluyor. Lâkin evinin dört duvarı arasında çıldırasıya, hatta ölesiye içen adamlara gelince, bunlar için ne demeye hakkımız olabilir?...

"İşte bu sözleri kanuncular söylüyor ki, doğru gibi görünmekle beraber, işkâl-i mugâlatanın en parlağına misal addedilse şâyandır!

"Bana gelince, ben milletlerin selâmeti maksadıyla vaz' olunan kanunların usul ve nazariyâtı arasına böyle sıhhatleri harap edecek,

nesilleri **(s. 19)** kesecek, beynlerindeki muvazeneyi bozacak, sonra, ümmetlerin hem kendilerine, hem mevcûdiyet-i içtimâiyelerine istinatgâh olan erkân-ı ahlâkı yerlere serecek felsefelerin girmiş bulunmasından cidden korkarım.

"Madem ki cemiyetler fertlerden teşekkül ediyor, efrâd ile cemiyetleri birbirinden ayırmak fesâd-ı akla delâlet eder. Zira fertler nasılsa onların vücuda getireceği cemâatların da öyle olacağı bedîhîdir. O halde ümmetlerinin saâdetine vakf-ı vücût etmiş kanuncular herkesten iyi anlamak icap eder ki: Cemâatleri teşkil eden efrâd, fezâhatların her nevini, rezâletlerin her şeklini irtikap edebilecek sûrette başı boş bırakıldıkça, tayin olunan cezalar ne o cemaatlere, ne de mesâlih-i âmmeye hiçbir menfaat temin edemez.

"Bir adam sarhoş olur, başkalarını ızrar eder. Bunun üzerine mahkeme ya tazmin, ya cezâ-yı nakdî, yahut alelade hapis ile hükümde bulunur. Pekalâ! Bu gibi tedbirler sarhoşluk sâikasıyla o herifin ve emsâlinin cerâim irtikap etmelerine mani olabilecek mi?

"Ayyaşlar tarafından vukua getirilerek mahkemelere sevk edilmiş hadiseleri takip edenler pek iyi bilirler ki hâkimlerin bu babda verdiği cezalar asâyiş ve hukûk-ı âmme nokta-i nazarından hiç fâideyi mûcib olmuyor. Bâhusus sarhoşluk halinde îkâ-ı cürüm edenlere karşı müsâmahakârlık medenî milletlerin mahkemeleri için bir şiardır. Bir çoğu bunların berâatına hükmeder; ne cürümlerini nazar-ı itibara alır, ne de hâdiseyi netâyiciyle ölçmek cihetine yanaşır.

(s. 20) "İşittim ki: Şerîat-ı İslâmiye müteammiden aklını gâib eden sarhoşu bütün cerâiminden mesul tutar, onunla ayık bir mücrim arasında fark tanımazmış. Kezâlik Müslümanlıkta bir adamın kendi hayatına, yahut kendi vücudundan bir cüzüne kast etmesi tıpkı başka birinin hayatına kast, yahut bir tarafını cerh etmesi gibi telakki olunurmuş.

"Doğrusu ben bunu pek beğendim. Bizim kanuncularımız insanın kendi nefsine karşı îkâ' ettiği cürüm ile başkası hakkındaki tecavüzünü birbirinden ayırıyorlar. Sonra, fertlerin kendi nefislerine karşı işledikleri bütün zararlardan cüzleri bulundukları cemiyetlerin de pek tabiî bir sûrette mutazarrır olacağı kanuncularımızca malumdur. Öyle

iken afyon, morfin, kokain, ispirto gibi zehirleri kullanmak sûretiyle nefislerine karşı cinayet işleyenleri -bunların maksadı intihar bile olsa- hiçbir cezaya çarpmıyorlar.

"Ümmetlerin anâsır-ı mürekkebesini teşkil eden efrâda cemaatların ruhunu öldüren bu zehirleri mubah gördükten sonra kanuncularımızın cemiyyât-ı beşeriyeyi esirgemeleri, umumun saadeti üzerine titremeleri nerede kalıyor? Sonra ellerindeki vesâitin cemiyetleri mesut etmeye kâfi geleceğini nasıl iddia ediyorlar, bir türlü aklım ermiyor.

"Ben 'kendi tasarruflarında efrâdın bi-lâ kayd hürriyeti' nazariyesini hurafe kabilinden telakki ediyorum. Zaten bunun başka şey olmadığı günün birinde herkesçe anlaşılacaktır. İşte bolşevik Rusya bu hususta diğerlerinden evvel davrandı; uzanmak isteyen ellere vurdu; haddini **(s. 21)** aşan ferdî iradeleri bir çok kuyud ile bağladı; kanunculara göre kavânîn-i medeniyenin esasını, ruhunu teşkil eden hürriyet-i mutlakaya hiç aldırmadı.

"Diğer taraftan Amerika hükümetleri de içkiye karşı o müthiş hücumu gösterince, Rusları kâh Asya akvâmına katan, kâh barbar sürülerine benzeten çekke (?) kavâfillerinin dayandığı bütün çürük delâil yıkıldı gitti.

"Kanuncular bilmelidir ki işret müptelâları tarafından îkâ' olunan haramları men için ittihaz ettikleri bütün mukarrerât acze mahkumdur. Gözleri önündeki ihsâiyâtın eskilerine, yenilerine bir kerecik olsun baksalar görecekler ki cerâimi, hayatı alabildiğine tamîm hususunda içki son derecelerde faal; sonra bu faaliyete karşı desâtîr-i medeniyenin takrir ettiği idari ihtiyatlar, tedbirler pek âciz; ne selâmet-i umumiyeyi halelden sıyânet edeceği var, ne de ayyaşların cinâyâtından cemiyet-i beşeri koruyabileceği."

Baltiner Treuer hapishanesi tabibi doktor Bayer'in tanzim ettiği ihsâî cetvel elimde duruyor. Yalnız alelâde kabahatler, cünhalar değil, büyük mikyasta hayırsızlıklar, yol kesicilikler, yankesicilikler, çapul kastıyla kundakçılıklar ekseriyetle ayyaşlar tarafından îkâ' edilmekte.

Doktor, müdmin olmayanların, yani daima içmeyenlerin sarhoşlukla irtikap ettiği cerâimi tedkîkten sonra, hapishane mevcuduna göre nispeti şu sûretle tespit ediyor:

(s. 22)	% 51, 4	Başkalarına bedeni zararlar îkâ' edenler
	% 68, 3	Ahkâm ve nizâmât-ı idariyeye karşı gelenler
	% 55, 6	Âdâb-ı umumiye ve içtimâiyeyi ihlâl edenler

Kingterberg'de emrâz-ı asabiye tabibi doktor Hugo Hübbe'nin 1907'den az evvel tutmuş olduğu ihsâî cetvel bîmârhânedeki mecnunların yüzde otuzunu ayyaş gösteriyor. Artık bu hastalar için eczasından bulundukları ümmete nâfi olmak, hiç olmazsa zarar vermemek şöyle dursun, çocuklarına, cemaatlarına, milletlerine karşı îkâ' etmiş bulunacağı ziyanların tahmini o kadar müşkül olmasa gerektir.

İçkinin iradeyi zaafa, a'sâbı vehne uğratması yüzünden ruhî, asabî hastalıklar artıp duruyor. Mahkemeler ise cinayet, yahut cünha irtikap etmiş bir çok kimselerin tahliye-i sebîline bu gibi ârızaları vesile ittihaz ediyor; onları muâheze edilmeyecek, mesul tutulmayacak hastalar sırasına koyuyor. Halbuki bunlar hasta değildiler, kendi kasıt ve ihtiyarlarıyla içkiye koyuldular. İyiyi kötüden ayırmak, efkâr ve harekâtı tartmak için, evet yalnız bunun için, Allah tarafından kendilerine tevdi edilen muvâzene-i akliyelerini kendi elleriyle bozdular. Pekâlâ! Kavânîn-i medeniye ve o kavânînin müdafîleri bu gibi hastaların îkâ' edeceği cerâimden cemiyet-i beşeri sıyânet için ne yaptılar? Evet, bu sınıf mücrimler kendilerinin intibâhını, başkalarının da ibretini mûcip olabilecek sûrette ceza görmek **(s. 23)** üzere mahkemelere sevk olundukça emrâz-ı asabiyelerinin şefâatiyle sebilleri tahliye edildi. Binaenaleyh bunlar da âsâyiş-i umumî ile bildikleri gibi oynamak, başkalarının hukukuna istedikleri kadar sataşmak imkanını buldular. Ne herifler hapsedilerek şerlerinden cemaat korunabildi; ne diğer meyhane kurbanlarına vesîle-i intibâh olacak bir gûne tazirde bulundu; ne de ayyaşlara sırf içki kullandıklarından dolayı bir ceza tayin edildi.

Şu satırları yazarken gözümün önünde Almanya hükümetinin resmi bir ihsâiyât cetveli duruyor. Ayyaşların îkâ' ettikleri cerâime karşı mahkemelerle kanuncular tarafından gösterilen müsâmaha ve istihfâfın derecesini ve bu hâlin ümmet hakkında ne ağır bir cinayet olduğunu göstermesi itibariyle iktibasında beis görmüyorum:

Sene	Mahkemeye sevk olunan ayyaşlar	Berâat kazananlar
1897-1901	2.863.259	625.033
1902	609.700	136.576
1903	651.534	135.824
1904	611.023	141.843
1905	614.940	139.715

Şimdi, 1902'den itibaren olan nispeti tetkik edersek şöyle buluruz:

1902	%18, 3	Takrîben beşte biri
1903	%18, 4	» »
1904	%18, 8	» »
1905	%18, 9	» »

(s. 24) Menâfi ve selâmet-i umumiyeye karşı îkâ' ettikleri cerâimden dolayı muhâkeme altına alınan bu mücrimlerin mahkemelerce salıverilmesi yüzünden cemiyete isabet edecek felâket şu cetvellerden anlaşılabilir.

Şimdi, kanun vâzı'larına şâyân bir hareket varsa o da gâyâta verilecek ahkâmın vesâile de teşmîli, binaenaleyh muhaddir, müsekkin şeylerle diğer ispirtolu içkilerin hiç birine hiçbir sûretle müsâade edilmemesidir. Zira bunların gerek doğrudan doğruya olmak üzere âni bir tarzda, gerek dolayısıyla ve tedrîcî sûrette meydana getirdiği zararlar kendilerince malumdur.

İmam Mâlik bin Enes Hazretleriyle diğer bazı müçtehitlerin mezhebinde zerîaları seddetmek, gâyât ve makâsıda verilecek hükümleri vesâile de vermek ümmehât-ı usûldendir. Avrupa'daki kavânîn-i medeniye vâzı'larıyla peyrevleri bu düstûra tevfîk-i hareket etseler de miktarının azlığına, çokluğuna bakmayarak bütün meşrûbât-ı küûliyeyi men eyleseler ne kadar iyi olur.

Maamâfîh ben daha ileriye giderek ispirtolu şeyler tedavi için de kullanılmamalıdır, diyeceğim. Zira aşağıdaki fetâvâ-yı tıbbiyeden anlaşılacağı veçhile yeni, hatta eski ilaçların arasında katiyen küûl istimâline hâcet bırakmayacak pek çok maddeler var.

Küûl (Alkol) Zehirdir

Tabâbet küûlü de, içerisine küûl karıştırılmış bütün ruhlu **(s. 25)** içkileri de zehir aksâmından addeder. Hatta, demin söylediğimiz gibi hem tedrîcî, hem ânî tesemmümün ikisini birden meydana getirdikleri için, bunları afyon, kokain, morfin gibi şeylerden daha mühlik görür. Zira sonrakilerin bir kısmı kullanılır kullanılmaz tesir ettiği halde, diğer kısmı damarlara sereyân etmezden evvel tesirini göstermez; çünkü deverân-ı demden başka bir vâsıta ile eczâ-yı bedene nüfuz edemez.

İspirtolu mâyiât içilir içilmez vücudun a'mâkında kökleşir ve deverân-ı demin vesâtatına muhtaç olmaksızın en derin hüceyrâta, en gizli zerrâta kadar dal budak salar. Çünkü arz ettiğimiz veçhile dâhil-i bedende sırf kendi fıtrî kuvvetine, kendi seyyâl ruhuna güvenerek tayy-i merâhil eder gider.

İspirtolu şeyler içildiği anda, yani daha tahallül etmezden evvel hüceyrât vücuda sokularak onların ya helâkini, yahut zaaf ve harâbiyesini intâç eder. Zira kendilerini hâlet-i zülâliyeden hâlet-i cübniyeye getirerek bu sûretle hüceyrât-ı hayvâniye için, hatta bütün kâinât-ı zî-hayâtın hüceyrâtı için mâye-i bekâ olan sudan mahrum bırakır.

Keül a'mâk-ı bedene doğrudan doğruya dalarak orada şu tasvir ettiğimiz haserâtı vücuda getirir ve tahavvüle,
vel yüzde beşinden ona kadar teneffüs tarîkiyle hârice çıkar; mütebâ-

kîsi vücuda bildiği gibi yerleşip ihtirâk eder ve ensicede tahallül ederek su ile hâiz karbona münkalib olur.

Taharriyât ve tedkîkât-ı amîka neticesinde anlaşılmıştır ki, bedenin hüceyrâtı **(s. 26)** ve zerrâtı içinde hüceyrât-ı sadriye ile hüceyrât-ı meneviyeden başkası küûle karşı durabilecek kudreti gösteremiyor. Bununla beraber küûl ile bedenin anâsır ve hüceyrâtı arasında vukûa gelen teâmül-i kimyevî erbâbı tetkîk için henüz gâmiz bir sır halindedir.

Küûl adulâta, ev'ıyeye, a'sâba, dimağa, ızâm derûnundaki iliklere, elhâsıl bütün ensâc-ı bedene taarruz eder. Evet bunların hiç biri o korkunç beliyyenin tecâvüzünden âzâde kalamaz. Maamâfîh en serî ve en bâriz tesîrâtı kuvvâ-yı akliye ile his ve hareket merâkizinde görülür. Hatırı sayılacak miktarda küûl içilince dimağ ile nihâ-i şevkî vazifelerini îfâda teahhura uğrar. Kuvvâ-yı akliye arasından küûlün ilk kurbanı olanlar da muhâkeme ve teemmül kuvvetleridir.

Evet, ruhlu içkiler kullanıldığı an için etrâf-ı bedenin hareket ve faaliyete olan temayülünü artırır. Lâkin biraz sonra adulâtın üzerine çullanarak ağırlaştırır, uyuşturur. Kezâlik dimâğı atâlete sevk eder. Melekâtındaki intizama halel getirir. İçen adam artık uyuklayan, sayıklayan kimselerin gördüklerinden başka bir şey görmez olur. Biraz sonra bu hâl geçer, lâkin kendi eliyle kendi hayatına kast eden bu cânînin başına binâ-yı mevcudiyetini yıkacak bir sürü avâmili musallat eder de öyle geçer. İşret müptelâlarından bazıları su, yahut diğer mâyiât ile tahfif edilmiş ispirtonun şiddeti kırılacağı, cümle-i asabiye üzerinde eskisi gibi müessir olamayacağı vehminde bulunuyorlar.

(s. 27) Esâtize-i fenden (Schmid Berg) bu zannın butlânını ispat ediyor. Ne kadar tahfif edilirse edilsin, ispirtonun tesirinden ne a'sab, ne anâsır-ı beden için kurtuluş olmayacağını bildiriyor. Sinirlerin âlem-i bedende îfâ ettiği vazifelerle bunların his ve hareket elçileri olduğunu bilen, kezâlik kuvvâ-yı maneviye ile mevcûdât-ı hâriciye arasındaki râbıtanın bunlarsız devam edemeyeceğini kestiren, hatta ihşâda, ğuddelerde, hüceyrelerde sâhası Fâtır-ı Hakîm'den başkasınca meçhul daha bir çok hizmetleri olduğunu idrak eden insanlar, cümle-i asabiyenin fesâdı yüzünden vücuda isabet edecek hasarın derecesini tahminde sıkıntı çekmezler.

Artık küûlün bilumum vücut ve bilhassa a'sâb üzerindeki tesiri bu derecelere vardıktan sonra hayât-ı içtimâiyede açacağı rahneleri kıyas edebilmek bizim için kolaylaşmış demektir.

İspirtolu içkilerin ayyaşları nasıl azdırdığını, nasıl cerâim ve cinâyâta sevk ettiğini, sonra cemiyet-i beşeri bunların şerrinden sıyânet hususunda hükümetlerin, mahkemelerin nasıl âciz kaldığını yukarıda söylemiştik; bundan böyle sözümüzü sırf küûlün âtîdeki mevâd ile olan münasebetine hasr edeceğiz:

1. Sıhhat.
2. Hayât-ı beytiye, bilhassa hayât-ı zevciye.
3. Zina ve fuhuş.
4. Ticaret, sanâyi, vesâit-i nakliye
5. Hükümet hazinelerindeki para.

İçki ve Sıhhat

(s. 28) İspirtolu içkilerin sıhhate olan zararları şu sûretle telhîs edilebilir:

1. Ensice-i bedeniyeyi neşv ü nemâdan alıkoyarak ve yavaş yavaş ifsat ederek vakitsiz ölümlere sebep olması.

2. Vücudu hastalıklara, bilhassa cihâz-ı hazmı hastalıklarına karşı mukâvemet edemeyecek hâle getirmesi.

3. Uğradıkları hastalıklardan, husûsiyle frengi ve emsâli emrâz-ı vahîmeden hastaların güçlükle şifa bulması.

4. A'sâbın, dimağın, nihâ-i şevkînin ensicesini fesada vererek emrâz-ı asabiye ve akliye nâmı altında muhtelif hastalıklar tevlit etmesi.

5. Ayyaş nesillerinin maddi ve asabî türlü türlü illetlere tevârüs eylemesi.

Almanya'daki ihsâiyât gösteriyor ki: İçki doğrudan doğruya yahut dolayısıyla yılda kırk binden kırk beş bine kadar Alman öldürüyor. Sonra, şifâyâb olmalarını men', yahut işkâl ettiği hastaların miktâr-ı seneviyesi de bir buçuk milyona çıkıyor. İngiliz sigorta şirketlerince tutulan ihsâiyât cetvelleri ispirtolu içkilerin dâima içenlere saldırmakla kalmadığını, itidâline sahip olanların da hiç içmeyenlerden daha az yaşadığını gösteriyor.

(s. 29) Kezâlik Alman ihsâiyâtına göre içki yüzünden emrâz-ı

asabiye ve akliyeye tutulanların miktarı sûret-i mutlakada aynı emrâza musâb olanların üçte birine bâliğ oluyor. Yani a'sâb ve ukûl-i beşer üzerinde yalnız başına küûlün tahribâtı diğer bütün esbâbın vücuda getirebileceği hasarın yarısına varıyor!

Büyük, küçük her cemiyetin saadeti, müteşekkil bulunduğu efrâda', kanunları tarafından temin edilen himâye derecesindedir, yani her ferde kendi vezâif-i içtimâiyesini en mükemmel, en müfîd bir sûrette îfâ kudretini verecek bir himayet nisbetindedir.

Maamâfîh bu sözümüzle alelâde muâmelâtta halktan bir kısmının diğerine tecavüzünü men' için mevzu bulunan kavânîn ve nizâmâtı kast etmiyoruz. Maksat bundan çok vâsi', çok büyüktür.

Hayât-ı içtimâiye tabiîdir ki uzuvların harekât ve sekenâtıyla vücut bulur. Bu harekât ve sekenât ise alelekser yalnız fikir ile irâde neticesidir ki, her ikisinin birden merkezi, menşei, cihâzı cümle-i asabiyedir.

Binaenaleyh ne zaman bu cümle gerek maddesi, gerek keyfiyeti itibariyle salim bulunmayacak olur ise, şüphesiz kendisinden sudûr edecek fikirler, iradeler de muhtel olur. Bu sonrakilerin ihtilali ise bittâbî' harekât ve sekenâta sirâyet eder ve işte o vakit cemaati vücuda getiren aileler, fertler sağlam bir hayatın hiçbir zevkinden münim olamaz.

(s. 30) Madem ki cemaatler efraddan müteşekkil ailelerin heyet-i mecmuasından başka bir şey değildir, fertlerle efradların sıhhatini bitiren, uzviyetlerini, muvâzene-i asabiyelerini fesada veren ilel ve maraz membaları arasına girerek evvelkilerine siper olabilecek desâtîr ve nizâmât-ı içtimâiye mevcut değilse nasıl olur da bu cemaatlerin işi yoluna girer?

Bir millet ki omuzları bu hastalıklar yüzünden tarh edilmiş ağır teklifler altında ezilir; bir millet ki beytülmalindeki mevcuduyla, çiftçisinin, işçisinin alın terleriyle ödediği vergilerden iktisat edilen bütün memâliki bu uğurda heder edilir; hiç o milletin hayât-ı içtimâiyesi için selâmet ümit olunabilir mi?

Bütün cemiyetlerle bütün hükümetler içkinin vücuda getirdiği tahribâtı gözüyle görüyor, bunun sıhhatçe, kuvvetçe ne kadar ziyanlar açtığını nefsindeki tecrübesiyle bilip duruyor. Öyle iken bunların birini

görmüyoruz ki işret kurbanlarının elinden tutmak, bu uğurda sıhhatini, aklını gâib edenlere yurtlar, hastaneler tesis etmek için sarf etmekte olduğu nakdi, vakti, himmeti bu beliyyenin büsbütün ortadan kaldırılmasına tahsis etmiş bulunsun.

Bakınız üstâd-ı şehîr Labrilin ne doğru söylüyor: "İşçi kendi kollarının, kendi faâl kuvvetlerinin meydana getirdiği semerât-ı mesâiyi henüz devşirmeden bir de görüyor ki bu kuvvetler içki yüzünden yıkılmış, altı üstüne gelmiş gitmiş!"

Ruhlu içkilerin en bâriz tahribatı askerlerle işçiler gibi **(s. 31)** sanatları icabı çok mesâi sarf eden insanlarda görülüyor. İspirtolu mâyiât bunları alabildiğine kuvvetten düşürdüğü için artık girdikleri ağır işlerin altından kalkamaz hâle geliyorlar. Bu sebeptendir ki sarp dağlara tırmananlar ağızlarına içki koymamaktadır.

1890 senesi idi, Berlin'de hiç misli görülmemiş bir sıcak oldu. İşte bu hâdise bütün fabrika amelesiyle çiftçileri fena halde yordu. Sonra, her işçinin derece-i tahammülünü meydana çıkardıktan başka, "İçki yorgunluğu giderir, kuvvâ-yı bedeni tazeler, gevşeyen sinirleri diklendirir" vehminde bulunan sarhoşları utandırdı.

Berlin değirmen fabrikaları baş mühendisi tarafından o zaman verilen takrir bu hususta bizim için en beliğ hüccettir:

"Ağustosun ikisinde hararet 31 dereceyi bulmuştu. İşçilerim fırınların cehennem gibi fışkıran ateşleriyle fezânın uzanmış alevden dilleri arasında durmaksızın taşıyorlar, sürüklüyorlar, yoğuruyorlar, pişiriyorlardı. Hararet bir mertebeye çıktı ki, Berlin Vustâ Afrika'nın bir parçası kesildi, zannettik. Bununla beraber adamlarım durmayıp çalışıyordu. Sözlerimde yalan, yahut mübalağa hatıra gelebilir. Lâkin mahz-ı hakikattır ve îzâhı pek kolaydır. Çünkü ben bunlara içerisine azıcık sirke konulmuş şekerli sudan başka içki nâmına bir şey içirmiyordum."

"Bira vesâire içkilere müsaade eden müessesâtın amelesine gelince, onlar ya hiç çalışamadılar, ya pek az çalışabildiler."

(s. 32) Münih "Mebâhis-i Akliye ve Ruhiye" Cemiyeti son zamanlarda neşrettiği bir takrirde şöyle diyor: "Şarabın meni sebebiyle Harb-i umûmî senelerinde zâil olan, yahut zevâle yüz tutan hastalıklar

sulhu müteakip yavaş yavaş yeniden baş göstermeğe yüz tuttu. Münih tımarhanesinde 1910'da 300, 1914'de 577 hasta vardı. Harb-i umûmîyi müteâkip şarabın meni üzerine bunların miktarı azalmaya başladı. 1919'da 43'ü geçmedi. Ve bu tımarhaneye sevk olunanların miktar-ı vasatîsi ayda dört kişiyi aşmadı.

"Harp hitâm bulduktan sonra halk eski tabiatlarına rücû' ile ikinci defa olarak şaraba koyulunca bu adet 1920'de 72, 1921'de 128'e çıktı. 1919 Eylülünde bu müesseseye getirilenlerin miktarı 3 kişi idi. 1920'de vasatîsi 12; 1921'de 28 oldu. 1920 Eylülünden itibaren geçen beş ay zarfında adetlerin şu sûretle tezâyüdü görülüyor: 16+27+18+24+39. Bunların çoğu da Bavyera birası içenlerdir. Korkulur ki emrâz-ı asabiye ve akliyenin bu nispet-i müterakkiyesi harpten evvelki hâline avdet eder de içki yüzünden aynı gürültüler, aynı kavgalar, aynı cinayetler yeniden meydan alır."

İdman yarışları tabibi doktor Hergt Heimer haftalık Münih mecmûa-i tıbbiyesine gönderdiği makalesinde şöyle diyor: "Tecrübeye müstenit müşâhedelerimizden anladık ki ispirtolu içkilerin tesiri kimyevî tahkikâtın göstermiş olduğundan fazladır.

(s. 33) "100 metrelik koşu ve yüzme yarışı için seçtiğimiz müteaddit adamlar üzerinde tecrübeler icra ettik. Bunları ayırırken ahvâl-i bedeniyelerini nazar-ı dikkate aldıktan başka, havası, iklimi, birbirine benzeyen memleketlerden olmalarına da itina ettik. Netice şu oldu: İspirtolu ruhlu içkiler, isterse gayet az miktarda içilsin, kuvve-i bedeniyeyi mühim sûrette düşürüyor. Binaenaleyh, müsâbakalardan evvel azıcık küûl içilmesi vücudun faaliyetini artırır, galebeye hizmet eder, tarzındaki zannın butlânı sabit oldu. Tabiîdir ki bu netice yalnız idman yarışçılarını alâkadar etmez. Vezaîfü'l-a'zâ ilminin adulât ve a'sâb kısmıyla uğraşan talebe için çok müfîd olacağı gibi, bütün tâlî ve âlî mekteplerde, hususiyle sanayi ve hendese mekteplerinde tatbiki lazımdır."

Eski zamanlarda halkı içkilerden tenfîr için bir takım adamlar ortaya çıkardı. Lâkin bunlar bütün hitabelerinde ya müskirâtın zararları içinden pek bedîhî olanlarını sayardı; yahut aklı başında kimselerin böyle şeylerden sakınması münasip olacağını söylemekle iktifâ ederdi. O devirlerin ilmi asr-ı hâzırdaki mertebeye varmadığı için işret yüzünden beşeriyeti saran felâketlerin derecesi hakkıyla takdir edilemi-

yordu. Bunun içindir ki Sokrat, Eflâtun ve emsâli gibi şarabı sevmeyen ve aleyhinde bulunan büyük feylesoflarla bâdesine, peymânesine, neşvesine, hammârına ayrı ayrı neşîdeler okuyan havâs ve erbâb-ı ilmin aynı asırda içtima ettiğini görürüz. **(s. 34)** Sonra hükemânın verdiği nasîhatlerle îrât ettiği sıhhatler içinde hiç kalbe dokunur, yahut ruha söyler gibisi yoktu ki, bu şarap meftunlarını temâyülât-ı nefsâniyelerinden alıkoyabilsin de hem kendilerini işretin âkıbet-i hüsrânından kurtarsın, hem hayât-ı içtimâiyeyi bu âfete karşı sıyânette bulunsun.

Yalnız Lekörg'ün vaz' ettiği kanunu istisna etmek lazım gelir. Sarhoşluk halinde zevc ile zevcenin mukârenetini men eden bu kanun tarih nazarında milli ve içtimâî kavânîn-i sıhhatin en mükemmellerindendir. Şayet Huemer çıkıp da bu mâyiin ayyaşlara intihar vesâire gibi cinayetler işlettiğini tasvir yollu birkaç şiir söylemeseymiş, edebiyât-ı kadîme âlemi şarabın takdîsinden ve birbirinden câzip nâmütenâhi vasıflarından başka şiir namına bir şey göremeyecekmiş!

Hülâsa; ne kurûn-ı ûlâ, ne kurûn-ı vustâ tarihleri bize tek bir adamdan başkasının ismini haber vermiyor ki şarabın henüz farkına varılan gizli melanetlerini daha o devirlerde kemâl-i vuzûh ile görmüş olsun, celp edeceği vebâl ve hüsrânın ona isnat olunan menâfie rüçhânını idrak etsin; sonra bu mâyiin şeytanî ve murdar bir şey olduğunu, binâenaleyh kendisinden sakınmadıkça insan için imkân-ı felâh olmadığını Allah nâmına, din nâmına beşere tebliğde bulunsun. İşte o tek, o eşi yok âdem Hazreti Muhammed sallallâhu aleyhi vesellemdir. Evet, o Resûl-i muazzam şaraba karşı öyle muhik, öyle şiddetli bir hücumda bulundu ki nûr-ı enver izlerince yürüyen sahâbesi de günahların en büyüklerinden **(s. 35)** saydığı bu mâyiin adına ümmü'l-habâis dedi. Halbuki öbür taraftan yüzlerce milyona varan diğer bir yığın beşer sıhhatlerine, hayatlarına, nesillerine îkâ' ettiği suikastlardan gâfil bir halde durmayıp şarabın yâdını takdîs ediyordu.

Diyorlar ki: "Meşrûbât-ı küûliyye karbon, müvellidü'l-mâ, müvellüdü'l-humûdadan mürekkeptir; bu anâsır ise vücuda lazım olan harareti vücuda getirmek için zaruridir. Nasıl ki şeker, mevâdd-ı nişâiye, mevâdd-ı dühniye gibi şeylerde mevâdd-ı ihtirâkiyeden terkip etmek itibariyle aynıdır."

İyi ama bu misali îrât ederken unutuyorlar ki ispirtolu mevâd ile saydıkları ecsâm arasında azîm fark var. Şarabı teşkil eden anâsırın ihtirâkından vücut için hararet hâsıl olacağını düşünürken şunu hatırlamıyorlar ki: Şeker, yağ, mevâdd-ı nişâiye gibi şeylerin hilâfına olarak şarabın âsâr-ı semmiyesi, içilir içilmez yani karbon, müvellidü'l-mâ, müvellüdü'l-humûda gibi nâfi' unsurlara tahallülünden evvel vukûa gelir.

Zavallılar bu gibi vehimlerini teyît için sarhoşun içer içmez hararet duyduğunu ileri sürüyorlar. Halbuki hesapları yanlış! Zira mîzân-ı harâretle icra edilen muâyene gösteriyor ki hararet artmıyor; ancak ispirto sath-ı bedene yayılmış damarlarla ev'ıye-i şa'riyeyi genişletiyor; binaenaleyh husûle gelen boşluğu doldurmak için kan fazla miktarda harareti hâmil olarak bedenin dahilinden satha doğru hücum ediyor. Ev'ıye-i demeviye içinde en çok müteessir olanı insanın yüzüne yayılmış olanlardır. Bunun içindir ki sarhoşların en kırmızı, en hararetli yerleri yüzleridir.

(s. 36) Şimdi dâhil-i bedenden gelen kanın sath-ı cilde tevzîi ettiği harâret havâ-yı hâriciyenin harâretine fâik olacağından içen adam bu sıcaklığı bütün vücuduna şâmil sanır, sebebini de içtiği ispirto bilir.

A'mâk-ı bedeninden cildine yayılan hararet alelekser pek fazla olduğu için zavallı sarhoş vücudunun tâ içinden bir üşüme, bir titreme geldiğini duyar da bir kerecik olsun sebebini anlayamaz.

İşte arz ettiğimiz veçhile mevâdd-ı küûliye kendi fıtrî tahribâtını îkâ' etmeden evvel bedende ihtirâk etmediği içindir ki tabâbet bunu semûm fasîlesine katmış ve âsâr-ı meş'ûmesi itibariyle azını çoğunu ayrı tutmamıştır.

Hayât-ı Beytiye, Bilhassa Hayât-ı Zevciye

İçkiye taraftar olanlar şarabın zevcî râbıtalar üzerinde açtığı rahneleri mühimsemiyorlar; bu rahnelerden sonra erkân-ı ailenin yıkıldığına karşı mütegâfil bulunuyorlar. Halbuki kendileri de o elîm âkıbetlerden âzâde değiller!

Aklı başında bir adamın el sunduğu kadeh daha dudaklarına değmeden vücuduna yabancı bir ruh sereyân eder. Bir ruh ki nefhası bütün akıl, fikir bağlarını çözer; azmi tamamıyla didikler; sonunda o aklı başında adamı hevesâtının, şehevâtının elinde zebûn eder bırakır. **(s. 37)** Artık bu adam kalkar, kendi yuvasında oturmuş, kocasına karşı hayatını hatırından geçirmeyen vefalı zevcesinin hukukuna hürmetsizlik ederse hiç de şaşılmamalı. Zaten pek az ayyaş görülür ki karısından başkalarına sarkıntılıktan çekinsin, yahut âilî vazîfelerini hakkıyla îfâ edebilsin. Zira işret meclisleri kafalara mütehakkim kesilir, akılları bâzîçe eder, nefsânî hevesleri ayaklandırır, nefse terbiyenin, yahut dinin hâkim kılabildiği zevâciri ortadan kaldırır. Sonra, ancak o an için hoşuna giden şeylerden maadâsını sarhoşa unutturur. Ne refîka-i hayatıyla ciğer pârelerini düşünmesine, ne de bağlı bulunduğu ahitleri, mîsakları hatırlamasına meydan verir.

İçki mehâfilinde, hususiyle davet, ziyafet meclislerinde kadın, erkek bir çok hoppa mizaçlar, bir sürü hafif akıllar bir yere gelir. Şarap

dillerdeki ukdeyi çözdükten, yüzlerdeki hayâyı sıyırdıktan, kafaları buram buram hülyalarla tütsüledikten sonra artık sîneler hikmet, ahlâk mevızalarına tahammül edemez olur. Kulaklar bu gibi nâhoş seslere karşı sağır kesilir; bi-lâ ihtiyar hevesâtının arkasından sürüklenmese de sarhoş için bir mâni kalmaz.

Ayyaş karıları kocalarının bütün bu hallerini pek iyi bilirler. Lâkin bîçâreler bir taraftan talâkın dehşeti, diğer taraftan heriflerin şirreti korkusuyla hiç münakaşa cihetine yanaşmazlar. Sâde kıskançlık hislerini tevlît eden esbâb ile boğuşup dururlar. Kâh kendilerini aldatmakla meşgul olurlar, kâh çaresizliklerini görerek seslerini kısarlar. **(s. 38)** Nihayet iş bir dereceyi bulur ki zavallıların tahammülü tükenir, işte o zaman kıskançlık sâikasıyla en tehlikeli yolları tutmakta hiç tereddüt etmezler.

Sabrı, mekâneti bittiği zaman kıskanç kadın en korkunç bir mahluk kesilir, intikam hissinin zebûnu olur; artık içki yüzünden ailesine vefası kalmayan, çoluğunun, çocuğunun ihtiyacını temine eli varmayan kocasından hıncını almak için hiçbir hareketten çekinmez. Sînesinde yanan kin ve gayzı yatıştırmak için baş vurmadık vâsıta bırakmaz.

İşret yüzünden iki hayat arkadaşı arasındaki râbıta bu hâle gelirse o refâkatin mahsûlü olan yavrucakların nasîbe-i hüsrânını siz düşünün!

Âile hayatı perîşân olur da baba ile ana arasındaki karşılıklı hürmet, şefkat duyguları kalkarsa bu felâket evvela kendi yavrularının, sonra bu yavrulardan teşekkül eden bütün bir cemiyetin hırmân ve haybeti için ne müthiş bir âmil olmak icap eder!

İspirtolu içkiler âile yurtlarına türlü türlü musîbetler saçıyor; öyle fitneler, öyle münâferetler meydana getiriyor ki ne mürâfaayla bastırılmasına, ne de münakaşa dairesinde kalmasına imkan var. Sonra, hiçbir şeyi sakınmayan, ulularını her tarafa saçan bu felâketten evdeki masum çocukların âsûde kaldığı pek nadir.

Doktor Manik Müller Almanya hükümetince ayyaş ailelerin elinden alınan çocukları muâyene etmiş, üçte ikiden fazlasının başlarını yaralı **(s. 39)** görmüş. Bu yaralar ise hep aileleri efrâdının sarhoşluk-

ları zamanında alınıyormuş. Zaten bir kere bu sûretle gevşeyen mukaddes râbıta-i zevciyenin devâm-ı vücudunu ümit etmek nasıl hata ise bu perîşan muâşeretten gelecek zürriyetin de ruhî, bedenî en müthiş hastalıklardan âzâde kalacağına inanmak, aynıyla hamâkattan başka bir şey değildir.

Böyle bir aile çocuğunun ilk edineceği tabiatı huysuzluk, anaya babaya karşı hürmetsizliktir. Ebeveyni tahkir eden bir çocuk tabiîdir ki büyüyünce başkalarına hakâretten asla geri durmayacaktır. Zira varlığının, hayatının velî nimeti olduklarını bildiği iki vücut hakkında hürmet hissi duymamış bir mahlûk için kendisi ile aralarında hiçbir râbıta olmayan diğer insanlara karşı tazîm, ihtirâm gibi vazîfelerle alâkadar olmamak zaruridir.

Bundan başka içkiden en çok müteessir olan âilî mesâilden biri de idâre-i beytiye meselesidir. Garuber'le Garabin daima içen evleri hesaba almamakla beraber neşrettikleri ihsâî cetvellerde pek kâhir hakikatler göstermişlerdir:

Köylü tabakasına mensup evlerin yüzde 17'si şehrî masraflarının yüzde 12, 3'ünü içkiye veriyor ki bir evin gıdasına sarf edilen paranın üçte birinden pek az aşağıdır; maamâfîh mesken ücretinin tamamından müthiş sûrette fazladır.

Evet, Berlin amelesi bu hususta Baden köylülerinden daha iyi bir halde bulunuyor. 227 ev üzerinde kemâl-i dikkatle icra edilen tahkikât gösteriyor ki bir evin içkiye verdiği para bütün masrafının yüzde **(s. 40)** 6, 9 miktarındadır. Ancak bu kadar paranın ziyâı idâre-i beytiyeyi sarsmaz manası anlaşılmamalı. Zira binnisbe azlığıyla beraber bu para evin tenvîri, teshîni masrafından çok tuttuğu gibi, bütün melbûsât mesârifinden kat kat ziyâdedir.

Artık itidâle, iktisada riayetle içilmişken bu kadar vahim neticeler hâsıl olursa ya o ayyaşların hâli ne olmak icap eder, düşünülsün ki yüksek olmayan kazançlarını içkiye vermekten çekinmedikleri gibi, cumartesi akşamları ücretlerini alır almaz evlerine uğramadan doğruca dadanmış oldukları meyhânelere giderler; küp diplerinde bu paranın yarısını bırakıp kafayı tütsüledikten sonra da kalkar ya fuhuş tuzaklarına, yahut kumar oyunlarına dalarlar ki kıyametin büyüğü asıl o

zaman kopar. Hülâsa, bu adamlar karılarının yanına döndükleri vakit ellerinde üç beş saat evvel aldıkları haftalıktan pek az bir şey kalmış bulunur. Zavallı kadınlar işretin dest-i gasbından kurtulabilen bu bakiyeyi alarak bir taraftan tenvîr, teshîn, su, mesken borcunu ödemeye, diğer taraftan da çoluğun çocuğun nafakasını toplamaya çalışırlar.

Çok defalar eldeki yamalık bu hayatî ihtiyaçları kapayamaz. Bunun üzerine bîçâre analar ailenin zaruri olan nafakasından kesmeye mecbur olur. İşte o zaman çocukların da, kendilerinin de sıhhati sarsılmaya başlar.

Evet, yurtlarında sefâletin eliyle açılan gedikleri tıkayabilmek **(s. 41)** için fabrikalara gidip çalışmak lüzumunu duyan kadınlar yok değil. Lâkin acaba bunun bir fâidesi var mı?

Zira müşâhedât ile sâbit ki: Ayyaş aile reisleri karılarının işle birkaç para kazandığını görür görmez evin nafakasından o miktarı kesiyorlar. Binaenaleyh kadınların bu sûretle didinmelerinden kendi yuvaları hesabına kazandıkları bir şey varsa o da çocuklarının, kocalarının ve doğrudan doğruya kendilerinin işine hasr etmeleri lazım gelen kıymettar zamanı hâriçte geçirmelerinden ibaret kalıyor.

Vâkıan dışarıda çalışan kadınlardan bir kısmı yuvasından ayrı bulunduğu müddetçe çocuklarını komşusuna, bildiğine, şuna, buna emanet bırakıyor. Lâkin ekseriyeti bulan diğer kısmı da ciğerpârelerini mahrumiyetlerin, felâketlerin, ölümlerin pençesine tevdî' etmekte muzdar kalıyor. Bu sebeptendir ki uyanık hükümetler bu gibi çocukları ailelerinden alarak emsâli bedbahtlar için ihzâr etmiş oldukları şefkat müesseselerine, ıslah mekteplerine vermektedir.

Evet, amele ücreti artırılırsa yuvalar salâh kesb eder, analar da esbâb-ı rahatın zarurî kısmını tedârike imkan bulur, vehminde bulunanlar olmuştu. Lâkin tecrübe gösterdi ki ücretler ne kadar artarsa evlerin felâketi de o kadar artıyor, zira para ziyâdeleştikçe içki hevesi de ziyâdeleşiyor. Nasıl ki nafakayı biraz yoluna koymak maksadıyla kadınların bütün vesâit-i mümkineye müracaatları da aynı netice vermişti.

Mesela kadın oturduğu evin odasını, yahut odanın bir kısmını **(s. 42)** rasgelen adama kiralamak sûretiyle çocuklarını ihtiyaç içinde ölmekten kurtarmaya azmetti. Bunun üzerine kendisini, kocasını, yav-

rularını bir, yahut yarım oda içinde hapsederek yuvasının, daha doğrusu yatağının yarısını öyle bir sürü yabancılara vermek ıztırarında kaldı ki hepsi değilse bile her halde çoğu serserilerle ahlâk-ı sefîle sahipleridir.

Artık yuvanın içinde dönüp dolaşacak yer kalmaması, bir sürü yatağın sımsıkı sıralanması ve bu hüviyetleri meçhul yabancılarla o zavallı aile efrâdının daima temasta bulunması yüzünden meydan alacak âkıbetleri tahmin pek o kadar müşkül olmasa gerek.

Şimdi bu ev halkı için esbâb-ı rahatın kısm-ı a'zamından mahrumiyetle beraber ailenin iki reisi arasına haklı, yahut haksız yere kıskançlık ve mütekâbil itimatsızlık girmesine gelince, bunlar bahsettiğimiz ızdırarın en çabuk yetişen meyvesidir ki, dünyada bunun kadar acı bir şey yoktur.

İçkinin bir de bu sarhoş yuvalarındaki maârif-i umûmiyeye vurduğu darbeyi hesaba almalıyız. Tedkîkat ile sâbit ki bu evlerin irfan uğrunda verdiği para müskirâta bezl ettiğinin beşte biri bile değil.

Maamâfîh içki mektepler, kitaplar, matbûât gibi terbiye ve maârif yuvalarına sarfı icap eden paranın büyük bir kısmını yutmakla doysa ne a'lâ! Yukarıda söylediğimiz gibi o müskirât içilen o evdeki bütün çocukların vücutlarını, dimağlarını kuvvetsiz bırakarak zavallıları **(s. 43)** tekemmülden, neşv ü nemâdan alıkoyuyor. İşte ibtidâî ve tâlî mektepler hakkında tutulan ihsâiyâtın gösterdiği bundan ibaret.

Âlî mekteplere gelince mesele delilden bile müstağni. Evet, talebe cemiyetleri kanunu Almanya'da bir çoğunun istikbâlini haybetlere, hüsranlara mahkum eden elîm neticeler vermiştir. Bu kanun ruhlu meşrûbâtı ağzına koymayanları da içki kurbanları arasına girmeye ve intisap ettiği cemiyet tarafından mevzû-ı karara göre içmeye mecbur tutar. Bunun içindir ki talebe gûna gûn hastalıklara maruz bulunur; vücutları sirâyet-i maraza mukâvemetten aciz kalır; derslere devam edemez, imtihanlarda muvaffakiyet gösteremez olur.

İşte Almanya'nın bu tabakadaki halkıyla ihtilat etmiş ve o irfân-ı medeniyet diyarındaki gâfil gençler tarafından bu nur ve edep asrında hem kendilerine, hem milletlerine reva görülen zulmü yakından müşâhede etmiş kimseler şu söylediklerimize tamamıyla vâkıftır.

İçki ve Hayât-ı Tenâsüliye

Alman tabibi üstâd-ı şehîr Koch diyor ki: "İçkilerin mahiyetini anlamak isteyenler bunlarda beşer için ne gibi menâfi' bulunabileceğini, yahut tedavi maksadıyla içilecek miktarın neden ibaret olacağını, yahut içkideki ispirto yüzde ne kadar olmak lazım geleceğini sormasınlar. Yalnız, gerek fertleri, gerek cemaatları itibariyle bütün **(s. 44)** insaniyete karşı küûlün îkâ' ettiği gûnâ gûn cinayetlere dair ilimden, ihsâiyattan fetva istesinler.

Ruhlu içkiler emrâz-ı vahîme ordusundan, cinâyât-ı muhtelife membaından başka bir şey değildir. Sonra, küûl öyle bir tâundur ki zürriyeti teşekkülünden evvel boğar; cenini ya haml, ya vad'ı haml esnasında öldürür; içlerinden diri doğabilen olursa onun da beşiğine musallat olur; şayet beşikteki taarruzundan da kurtulursa yaşar ama en vahim hastalıklara, en müzmin ârızalara mahkum olarak yaşar.

İçenlerin vücutlarıyla ruhları üzerindeki tesirine gelince, kuvvetlerini bitirir, illetlerini artırır, faaliyetlerini azaltır, iradelerini felce uğratır, umumî ve şahsî mesuliyetlere karşı hiç şuur bırakmaz. Sonra frengi, verem gibi korkunç hastalıkların zahîri olur, ya hastaları bir an evvel helâk eder, yahut şifâyâb olmalarını geri bırakır durur.

Maamâfîh biz bu müfredâtın tespitiyle uğraşacak olursak ciltlerle yazı yazmamız icap edecek. Onun için içkinin yalnız hayât-ı tenasüliye üzerindeki tesirini söyleyeceğiz. Çünkü bu cihetin meçhul kalmasında halk için büyük tehlikeler var.

Bedende mevcut elyâf ve hüceyrât ile guddeler ve bu guddelerden vuku bulan ifrâzât üzerinde ecsâm-ı garîbenin ne gibi tesirler husûle getirdiği, üstâd-ı şehîr Nikol'un kıymetli tecrübeleri sayesinde meydana çıkmıştır.

Gerek bu zatın, gerek üstâd Bertholet ile diğerlerinin taharriyâtından **(s. 45)** anlaşıldı ki insanın mâyiât-ı meneviye ifrâzına mahsus cihazı üzerinde küûlün bâriz bir tesiri var. Küûl bu cihazı bozarak cenin teşekkülünü temin edemeyecek bir hâle getiriyor.

Hayvanlara küûl içirildikten sonra ifrâzât-ı meneviyeleri defeât ile muayene edilerek neticede görülmüş ki ceninin mâye-i hilkati olan kuyruklu adeseler (huveynât-ı meneviye) ya hiç yok, yahut sağlam cenin vücuda getiremeyecek bir halde.

Üstat Bertholet birçok cemaatlar üzerindeki müşâhedâtını şu sûretle icmâl ediyor:

1. İçki kullananlar diğerlerinden erken ölür.

2. Ayyaşların a'zâ-yı bedeni başkalarınınkinden evvel zaaf ve atâlete uğrar.

3. İfrâzât-ı meneviyenin yüzde 86'sı huveynât-ı meneviyenin çoğundan hâlî bulunur.

4. İfrâzât-ı meneviyenin huveynâtdan tecrrüt etmesi işret müptelâlarında başkalarından çok evvel başlar.

5. Kadın küûl içerse ceninin teşekkülü için vücudu şart olan bîdaları harap olur.

Şu verdiğimiz tafsîlât evlilerden bir çoğunu bedbaht eden evlatsızlığın hikmetini izaha kâfîdir, sanırım. Evet, erkek kadına, kadın erkeğe zulüm eder, her biri kısırlık töhmetini ötekinin üstüne atmak için uğraşır. Halbuki ortada kısırlık yok, beyinsizlik **(s. 46)** var, huveynâtı öldüren zehirlere inhimâk var. İşte harde beyni müşahedeler gösteriyor ki, içenlerin ifrâzât-ı meneviyelerindeki huveynât miktarıyla içmeyenlerinki arasında müthiş bir fark mevcut. Evvelkiler huveynâtın yüzde elli beşini kaybettikleri halde, bu nispet ikincilerde yüzde on beşi geçmiyor. Halk bu gizli hastalıktan gâfil; sonra, şarap içilir içilmez eczâ-yı bedende ânî bir hareket-i his uyanması, şehevât-ı hevesâtın fa-

aliyete gelmesi çoklarının gafletini ve bu âfete inhimâkini artırmakta. Halbuki mahiyetini biraz araştırsalardı o zehirli kadehlerin kendilerine ve nesillerine îkâ' etmekte olduğu cinâyâtın derecesini öğrenirlerdi.

Üstâd-ı şehîr Sulifan ruhlu içkilerin ayyaş zürriyetleri üzerindeki tesirâtını tetkîk etmiş; bunlarla müteverrimlerin, bir de içmeyen sağlam adamların zürriyeti arasında mukayese yürüterek şu cetveli meydana getirmiş:

Yüz çocuğa nispetle	Ayyaş çocukları	Veremli çocukları	İçmeyen sağlam adam çocukları
Doğarken ölenler	% 5, 2	% 3, 10	% 2, 79
Bir aylık ölenler	% 6,3	% 4, 2	% 4
Bir aylıktan beş aylığa kadar ölenler	% 7, 7	% 6	% 4, 8
Bir aydan on iki aya kadar ölenler	% 11, 2	% 5, 1	% 6, 3
Bir yaşından beş yaşına kadar ölenler	% 14, 6	% 9, 3	% 7, 5
Nispet Yekunu	% 45	% 27, 61	% 25, 39

(s. 47) Ben (Doktor Koch) kendi meşhûdâtımla anladım ki sıhhî ve alelâde izdivaçların ancak yüzde dokuzu evlat vermiyorken bu nispet sarhoşların teehhülünde yüzde on dördü buluyor. Doktor Schwakahfer'in hikaye ettiği bir vakayı şuracıkta zikretmek pek münâsip olacak:

İçki kullanmamış, vücudu sağlam bir kadın bilirim ki hayatında üç defa evlendi. İlk kocası tıpkı kendisi gibiydi, sağlamdı, içmezdi. Bundan üç evladı oldu ki üçünün de sıhhati, ahlâkı mükemmel, vücutları her türlü ârızadan masûn idi.

Bu adamın vefatı üzerine vardığı ikinci kocasına gelince o, içerdi. Kadının ondan da üç çocuğu oldu. Birincisi babası gibi alabildiğine içtikten sonra genç yaşında veremden öldü. Halbuki o zamana kadar evde bu hastalık görülmüş değildi. İkincisi bütün insanî meziyetlerden sıyrılarak ayyaş ve sefil sürüleri arasına katıldı gitti. Üçüncüsü asabından muzdarip ve babasının hastalıklarından birine vâris olarak doğdu.

Ancak ne babası, ne de ağabeyleri gibi işrete kapılmadı. İhtimal ki vilâdı zaîf ve marazından dolayı ebeveyninin merhametini celp etti de içki gibi derdini büsbütün artıracak şeylerle ülfetine meydan bırakılmadı.

Kadının ikinci kocası da ölünce üçüncü birine vardı ki işret etmez, vücudu sağlam olan bu adamdan da sapsağlam üç çocuğu oldu.

Artık küûlün zürriyet üzerinde ne yaman tesiri olduğunu ve bu korkunç **(s. 48)** zehri içen babalarla anaların kendi ciğerpârelerine karşı ne ağır cinayet işlediğini biraz aklı olanlar gerek bu vakadan, gerek bunun sayılmaz derecedeki emsâlinden pek güzel anlayabilirler, sanırım.

Vâkıan zaman olur ki ayyaşların içmeyenlerden ziyade çocuk sahibi oldukları görülür. Ancak bu masumlardan bir çoğunu ya ana karnında cenin, ya beşikte sabî halinde iken o günahkâr elleriyle ecele kurban verirler. Şayet bu yavrucaklar yaşayacak olursa yine o günahkâr eller yüzünden bîçârelerin hayatı kâtil-i cürsûmelere, türlü türlü hastalıklara sûret-i mütemâdiyede maruz olur durur.

Üstâd-ı şehîr Demme İsviçre'nin Bern şehrinde içen evlerle hiç içmeyenlere dair tedkîkatta bulunmuş, bunların arasında nüfusun adedi ve âfiyetin derecesi itibariyle bir muvâzene yürütmüş. Hiç içmeyenlerin evlâdından yüzde seksen ikisi hâl-i tabiîde ve sıhhatte zuhur etmiş. Ayyaş çocuklarına gelince bunlardan yüzde on sekizi hâl-i tabiîde çıkmış; on ikisi henüz küçük iken çelimsizlikleri yüzünden ölmüş; sekizi ahmak, on üçü saralı, beşi kambur, beşi muhtelif ârızalara müptelâ, beşi a'sâb ve iradelerindeki zaaf ile beraber içkiye münhemik görülmüş.

Mösyö Lugran Paris'te işrete müptelâ 215 aileyi nazar-ı muâyeneden geçirir: Çocukların yüzde 21, 7'si doğarken ölmüş; 28, 6'sı muhtelif hastalıklara musâb olmak şartıyla yaşıyormuş, yahut akılları yokmuş; 50, 3'ü ahmak, 30, 8'i ayyaş, 27'si nikrîs ve emrâz-ı aduliyeye, **(s. 49)** 22, 7'si emrâz-ı rûhiyeye, 20, 4'ü sara yahut ızdırâbât-ı asabiyeye, 14'ü verem ve diğer emrâz-ı uzviyeye müptelâ, 9, 7'si cânî, 6, 6'sı çocukluğunda nihâ-i şevkî iltihâbâtıyla malûl zuhur etmiş.

Bundan başka küûl süt ifrâz eden guddeleri de zayıf düşürür. Evet ayyaş babaların kızları az sütlü olur. Büyüyüp çocuk doğurdukları za-

man ekseriyetle ya sütleri büsbütün çekilir, yahut yavrularını besleyemeyecek derecede azalır. Tecrübelerle ihsâiyât göstermektedir ki kızların sütü ile babaların içip içmemesi arasında muttarit bir münâsebet var. Aileler üzerinde icra olunan tedkîkâttan şu netice hâsıl olmuş: İçki içmeyen anaların sütü hâl-i tabiîde olur. Babalara gelince bunları dörde ayırmak lazım gelir:

1. Hiç içmeyenler
2. Muayyen zamanlarda ve itidal ile içenler
3. İtidal ile fakat gayr-ı muayyen zamanlarda içenler
4. Durmayıp içenler

İşte bunların sulbünden gelen kızların sütü yüze nispetle şu miktardadır:

Hiç içmeyenlerin kızları	%56, 7
İtidal ile ve muayyen zamanda içenlerin kızları	%34, 7
İtidal ile fakat gayr-ı muayyen zamanda içenlerin kızları	%6, 8
Durmayıp içenlerin kızları	%1, 8

Gelelim bir de bunun meme emen çocuklar üzerindeki tesirine: Gerek **(s. 50)** sütü büsbütün çekilen, gerek idare etmeyecek kadar az gelen vâlidelerin çocukları ya süt analarına verilir ki ne baş belası oldukları herkesçe malumdur; yahut hayvan sütlerinden başka sanayi ve kimyevî sütlerle beslenir ki bunlar da en büyük musîbettir. Anaları tarafından emzirilen çocuklarla diğerleri arasında icra edilmiş en son ihsâî tedkikat gösteriyor ki, bu sonrakilerin çoğu sütten kesilmeden evvel ölüyor; ölmeyip kurtulanlar da cılız kalıyor. Askere alınma zamanında icra edilen muâyene-i tıbbiye de bunu müeyyiddir.

İşte şarabın zürriyetlerle hayât-ı tenasüliyeye îkâ' ettiği cinayetler icmâlen bundan ibaret. Lâkin gerek içenlerin vücudunda, gerek hayât-ı içtimâiye üzerinde açtığı rahnelere gelince bunların sayılması kâbil değil. Maamâfîh biz yine bir çoğunu bildirmeye çalıştık.

İçki ve Fuhuş

On dokuzuncu asrın inkılapçı kanunları tarafından ortalığa yayılan ve garp akvâmından bazılarınca terakkiyât-ı medeniyenin en yüksek delâilinden sayılan bir maraz-ı içtimâî var ki medenî hayatı kemiren illetlerin en murdarıdır. İşte bu iğrenç hastalık fuhuştur.

Garp medeniyeti bu içtimâî felâketi her tarafa yayarken, o diyarın kanun vazı'ları tarafından ibdâ' edilmiş yeni yeni bir takım nazariyâta dayanıyordu **(s. 51)** ve Avrupalılar içinde bunun sirâyetinden İngilizler gibi ancak bir kaçı kurtulabildi.

İşte o vakit şarkın Müslüman ümmetlerinden beklenen hareket şu idi: Mekârim-i ahlâkı mertebe-i tekâmüle çıkarmak için gelen semâvî dinlerinde garbın rezâilini taklîde katiyen mâni hükümler bulacaklardı; Avrupalıların bu eğri büğrü bidatleri arkasından gitmeyecekler; bu sefil, bu namus yıkıcı müesseseleri kendi masum topraklarına sokmayacaklardı.

Heyhât, gerek bu maddî medeniyetin parlak zevâhirine, gerek garbın on dokuzuncu asırdan beri yapmakta olduğu ilhad felsefelerine kapılmak yüzündendir ki, şark bu içtimaî felâketlerden, bu ruhî hastalıklardan, bu dinî âfetlerden bir çoğunu seve seve sineye çekti!

Bu saydığımız korkunç kuvvetlerin piştârı ise behîmî hevesleri yatıştırmaktaki azim kudretinden dolayı fuhuş ve zina belası oldu. Bu yüzler karası illet öyle elîm âkıbetler doğurmuştur ki alelacele yazıl-

makta olan şu eser tafsilinden acizdir. Onun için sözümüzü bunun asıl mevzu-ı bahsimiz olan içkilerle münasebetine hasredeceğiz.

Medenî cemiyetlerde fuhşun intişârına en başlı âmil evlada karşı lazım gelen itinakârlığın babalar tarafından ihmal edilmesi, yahut hayâtî ihtiyaçlarını temin cihetlerine yanaşılmamasıdır.

Yukarıda söylediğimiz gibi sarhoş aileler kazançlarından büyük bir kısmını içkiye sarf ettiklerinden, kalan cüzî para oğullarıyla kızlarının terbiyesine muktezî mesârifi ödeyemiyor. İşte o zaman **(s. 52)** zaruret bu evlerdeki kızlardan bilhassa ağzı burnu yerinde olanlarını bir sûretle maîşet aramaya sevk ediyor. Tabiî bunların çoğu kendilerine refah ve âsûde bir hayat temin edebilecek hâmîler, mütevassıtlar bulamıyorlar. Halbuki naz ve naîm içinde yaşamak, maîşetin yorucu şedâidinden müteneffir bulunmak beşer için fıtrî bir meyildir. İnsan hevesâtını kolay bir tarzda tatmin imkanını görünce artık ağır işler altında ezilmeyi katiyen istemez.

Hele kadınlar bu hususta erkeklerden müfrittir. Zira hayât-ı zevciyeyi onlara sevdiren, kalplerine analık muhabbetini veren avâmil arasında öyleleri var ki bu arzulardan mahrum kalmalarını intâç edecek bütün sanayi, bütün yorucu işlere karşı kendilerine nefret vermektedir.

Aynı sebeplerden dolayıdır ki ziynet ve tarâvetlerine hâdim olacak bütün mevâd kendilerince zarûrât-ı hayâtiyeden, hatta içtimaî mevcudiyetlerinin şerâitinden telakkî olunur. Hem bu hususta şehirde oturanlarıyla köylerde, bâdiyelerde yaşayanların hiç farkı yoktur.

Bu arzunun tatmini ise kadının fazla paraya ihtiyacını, binâenaleyh çok kereler kendisinin o parayı verebilecek her membaa sokulmasını icap ediyor. İşte o zaman karşısına dikilen içki zavallıyı tamamıyla baştan çıkarmaya, en murdar şeyleri nazarına hoş göstermeye başlıyor. Diğer taraftan delikanlılar da bu ihtiyaç içindeki kızların zihnini her vâsıta ile yavaş yavaş çalmaya bakıyorlar. Yola getiremediklerini evvela **(s. 53)** hafif içkilerle, sonra ufak tefek hediyelerle aldatıyorlar. Çok geçmeden küûl bu bîçâreleri o genç erkeklerin eline atıyor. O günahkar ellere ki -isterse en nezîh, en afif, en necîb kızları fuhuş ve sefâlet ocaklarına sürüklemek sûretiyle olsun- kendi behîmî heveslerini yatıştırmaktan başka bir şeyi düşünmezler!

Artık bu zavallı kızlar da cansız birer metâ' gibi elden ele gezdikçe Kudret-i Fâtıra'nın insana bir cemâl-i lâ-yezâl olmak üzere verdiği bütün izzetlerine, şereflerine veda eder gider.

Sonra analar, babalar içinde kızlarının felâketini tacîl edenler var. Bunlar hâl-i hazırda "beyaz esir" nâmıyla marûf olan tarzda fuhuş evlerine giderek kızları satıyorlar. Bu sûretle fısk ve sefâhete dalmış erkeklere zahîr olarak kendilerinin bütün arzularını yerine getirmekte içki için büyük bir güçlük kalmıyor. İhsâiyât gösteriyor ki, fuhuş ve zina kurbanlarının çoğu içki içen evlerde yetişmiş kızlardır. New York'da 1866 sene-i milâdiyesinde icra edilen ihsâî tedkîkat bu cümledendir. O zamanlar orada 2000 fahişe varmış. Hükümet bu kadınları yetiştiren ailenin hayatı, içtimâî hallerini soruşturduktan sonra şu neticeye vâsıl olmuş:

2000 Fahişeden

%29, 8 = 569 her zaman içen babaların kızları

%17, 35 = 347 her zaman içen anaların kızları

%31, 8 = 636 itidal ile içen babaların kızları

% 28, 7 = 574 itidal ile içen anaların kızları

(s. 54) Madam Tarnowski hem anaları, hem babaları içen ailelerden yetişmiş fahişeler için kendi tedkîkâtına istinat ile diyor ki: "Bunlar tetkîk ettiğim fahişelerin yüzde 69'undan aşağı değildir."

Bununla beraber ispirtolu içkilerin sâha-i tahrîbi fuhşu teshîl ile mahdut kalmadığı gibi, kadın dediğimiz o nâzenîn, o rakîk cinsin büyük bir kısmını elden ele dolaşan, birkaç para mukâbilinde tasarruf edilen satılık metâ' derekesine indirmekle de yetmiyor. Heyhât, bu bedbaht mahlûkâtın hayatı üzerinde öyle korkunç tesirler husûle getiriyor ki, en metin kafalar izâlesinden aciz kalır, en katı yürekler merhamete gelir.

Evet genç bir kız bu sürüye katılır. Evvela gûnâ gûn vâsıtalarla yavaş yavaş hevesâtı gıcıklanır, hafif içkiler verilerek serkeşliği giderilir, tabiatı yumuşatılır. Lâkin sonraları iş büsbütün makûs bir mahiyet alır. Artık bu kızın kendisine meyil eden erkekler arasında içmesi katiyen neşve tahsîli için değildir. Onun işretinden maksadı ancak şudur: Etra-

fındakileri adam akıllı sarhoş ederken semâhat damarlarını galeyâna getirmek, ceplerini kapalı tutan düğümleri çözmek, elhâsıl ayık zamanlarında veremeyeceklerinin kat kat fazlasını şimdi kendilerinden çarpabilmek.

Sonra bu kızlardan bir takımı da sefâhat düşkünleriyle fısk ve fücûr müptelâlarını celp için meyhanelerde, balolarda istihdâm olunur. Vazifeleri ise bir taraftan içerek, bir taraftan da muttasıl içirerek çelebiye nâmütenâhî kazanç teminidir. Çünkü yerlerinden çıkarılmamak için **(s. 55)** herifi memnun etmek mecburiyeti var. Bâhusus o bulundukları sefâhat yurdu sefihlerin, çapkınların bütün servetleriyle akın akın taşındıkları meşhur bir yer olursa...

Evet, bu sefil müesseseler erkekleri avlamak için kızların güzellerini seçip istihdâm eder, bunlar da kapıdan içeri dalanları kadehlerle, bardaklarla, şişelerle kendinden geçirerek ceplerinde ne varsa tamamıyla soyar. Daha sonra yine çelebiyi hoşnut etmek için ellerindeki şikârı muttasıl yolmak nöbeti gelir. Artık şampanya şişeleri açtırmak, viskiler, asır dîde şaraplar ısmarlamak şerâit-i vuslat şeklinde ileri sürülür. Çelebiye gelince o, bunların sağdığı altınları arkalarından öyle bir toplar ki zavallı işret kurbanlarının koynunda, koltuğunda neleri varsa tamamıyla köşedeki demir kasaya aktarma olur.

Sonra, bu gibi müesseselerde sermayelik eden kızların sersem avlamak, para soymak için tuttukları yol daima iğrenç bir sürü vakalara, cinayetlere sebebiyet veriyor. Nasıl ki, yukarıda saydığımız esbâb ve avâmil sâikasıyla bu kızların alabildiğine içmeleri mâ dâme'l-hayât haybetler, sefaletler içinde sürünmelerini intâc ediyor. Zindanlarda, bîmârhânelerde bu tali'siz mahluklar ne kadar çok! Sonra yine bunların şehirlerde îkâ' ettikleri gûnâ gûn fenalıklardan hayât-ı içtimâiye ne müthiş bir sûrette müteessir! Bunu gitmeli de mahkemelerden, zâbıta idarelerinden sormalı ve bu sürü sürü mahlukâtın nasıl bedbaht, ne kadar sefil **(s. 56)** olduklarını, sonra ruhî, bedenî, aklî ne gibi hastalıklar içinde yaşadıklarını, zâbıta heyet-i sıhhiyesiyle tımarhane hekimlerinden öğrenmeli.

İçkilerin Ticaret, Sanayi, Bir De Vesâit-i Nakliye İle Derece-i Münasebeti

Görülüyor ki milletler bütün kudretlerini şu üç şubenin terakkiyâtına sarf ile muttasıl icat edip, keşf edip duruyorlar. Bu keşf ve icat ise, Fâtır-ı Hakîm tarafından beşere elektrik ve buhar kuvvetlerini kendisinin yeryüzünde medâr-ı istihlafı olan akıl ve iradesine râm etmek ve bu iki kuvveti bütün şuûn-ı hayâtiyesinde istediği gibi kullanabilmek mazhariyeti verildikten sonra başladı.

Memleketlerin yakını, uzağı, müterakkîsi, mütedennîsi arasında gûnâ gûn münâkale vesâiti o kadar çoğaldı ki her millet, hatta her fert dünyanın öbür ucundaki insanlarla kendi arasında bir garâbet, bir münasebet hissediyor.

Hele Harb-i umumînin zuhuru üzerine hiçbir şey bilmeyenlere, hatta küçücük çocuklara varıncaya kadar herkes, arzın kutupları arasındaki mamûrelerin, çöllerin, toprakların, suların şebekelerle birbirine bağlı olduğunu; katarların, gemilerin, tayyârelerin, tellerin, telsizlerin tıpkı vücûd-ı beşerdeki urûk ve a'sâb gibi bütün küre üzerine yayılmış bulunduğunu öğrendi.

(s. 57) Ne olurdu, bu kıymetli vesâitin yalnız mehâsininden istifade edeydik; aklımızı başımıza alaydık da sû-i istimalinden sakınaydık! Heyhat, kendi anâsır-ı mevcudiyetine, kendi şerâit-i hayâtiyesine, kendi hüsn-i iradesini, idrakini temin eden manzûme-i asabiyesine

karşı cinayet işlemekten çekinmeyen beşer bu kıymettâr vesâit üzerinde de tıpkı bedenin a'sâb ve anâsırı üzerindeki gibi tasarrufa başladı. Vücuduna musallat ettiği ispirtolu içkileri bunlara da yükledi ve bu sûretle bir çok nüfûs-ı beşerin, bir çok servetin, bir çok eşyâ-yı ticâriyenin harâbiyesine sebep oldu.

İspirtolu içkileri bütün yeryüzüne yaymak için münâkalât en müsâit bir vesâite ittihaz eyledi. Bundan da cemiyyât-ı beşeriyenin bir çoğu taunlar, vebalar kadar müteessir oldu. Hele Avrupa hükümetlerince bu hususta ihtiyar edilerek elan devam olunan hareket ne yaman bir fezâhattır! Garp sermayedarları gemileriyle, demir yollarıyla bu içkileri muttasıl şarklı akvâmın arasına taşıdılar durdular. Bir halde ki şarkın isti'mârına ve şarklıların istismârına dair Avrupa hükümetlerince takip olunan maksadı aradan çok geçmeksizin küûl onların hesabına temin ediyordu ve bu sersem câhillere ait diyarın bir çoğunu garp hâkimiyetine peşkeş çekti!

Sonra, küûl büyük küçük bütün fabrikalarda çalışan amele arasında tamim ettiği gibi vesâit-i nakliye müstahdimînini de öyle bir sardı ki gerek bu işçilerin, gerek işlerin içki yüzünden maruz kaldığı tehlikeler artık sükut ile geçiştirilemeyecek dereceyi buldu.

(s. 58) Bugün trenleri sevk edenler, sefâin-i ticâriyeyi kullananlar, elhâsıl huzûr-ı fikre, basîrete, ihtiyata mütevakkıf vazifelerle meşgul bulunanlar kâmilen sarhoş! Binaenaleyh bunların yed-i emânetindeki insanlar, servetleri ya büsbütün mahvolmak, yahut pek vahim âkıbetlere uğramak tehlikesinden hiçbir zaman âzâde değil.

Görecekleri iş için behemehal dikkat, tedbir, çeviklik lazım olan fabrika amelesi tutup sarhoş oluyor, tabiî ispirtodan sinirleri gevşeyince vazifenin icap ettiği basireti, ihtiyatı gösteremez oluyor. Binaenaleyh her an için bir makine kazasının tehdidi altında kalıyor. Hiçbir muhâtaraya uğramadığı farz olunsa bile adulâtına çöken fütûr ve uyuşukluk sebebiyle hem işin, hem işçinin selâmeti için zaruri bulunan sa'y kudretinden mahrum bir halde bulunuyor.

Kimi buharı, kimi benzini, kimi elektrikle işleyen muhtelif makinelerin başındaki işçilerle bunları kullananlar içki yüzünden o kadar felâketlere uğramaktalar ki kalemle tespitine imkan yok. Bununla beraber bir iki misal irât etmeden geçmeyeceğiz.

Demir yolu amelesine içki için müsaade olunmasındaki tehlikeyi Amerika şirketleri çok zaman evvel anlamıştı. Bunun için kendi müstahdimînine hatta iş başında olmadıkları, hatta evlerinin dört duvarı arasında bulundukları zaman bile içki içmeyi sûret-i katiyede men etti. Almanya'ya gelince demir yolları idaresi içkiyi yalnız vazifeleri başında olan yahut nöbetlerine hazırlanmak üzere bulunan **(s. 59)** işçilerine yasak etti; itaat etmeyenler için de bi-lâ merhamet tatbik olunmak üzere ağır cezalar koydu.

Tabiîdir ki Amerikalılarla Almanlarca böyle bu karar ittihâzına, ancak, amelenin sarhoşluğu yüzünden vukûa gelen felâketler iğmâz-ı ayn edilemeyecek dereceyi bulduktan sonra lüzum görülmüştü. Evet, trenlerin müsâdemesi, katarların yoldan çıkması, kazanların patlaması, makasçıların yanlış işaret vermesi gibi kazalar üzerine, artık bu iki illet ricâl-i kanun tarafından ileri sürülen "ferdin hürriyeti" nazariyesine bakmaksızın, böyle katî ve şiddetli nizamlar vaz'ına mecbur oldular.

Amerika'daki büyük demir yolu şirketlerinden birinin müdürü diyor ki: "İşçilerin uyanık ve huzûr-ı fikre mâlik bulunması lazım gelen vezâifde ferdin hürriyeti nazariyesi mevzu-ı bahs edilmemelidir."

Deniz yolcularını felâkete sokmuş nice hâdiseler var ki sırf kaptanların gemiyi idare edemeyecek ve kendilerine emanet olunan binlerce hayatı, milyonlarca serveti tehlikeden koruyamayacak derecedeki sarhoşluğundan ileri gelmiştir.

Misal olarak bir vaka arz edeyim: Fransızların Niyagara sefînesinde üç kaptan vardı. Öyle iken gecenin birinde o üçü de sarhoş oldular, gemiyi dalgalara kaptırdılar. Yolcu dokuz yüz kişiden fazla idi. Nihayet şiddetli bir bora Niyagara'yı Asya-yı suğra'nın sığ sularından birine sürükledi. Ve öyle bir meyl ve tarrâke ile kayaların üzerine oturdu k, korkudan yüreği ağzına gelen yolcuların denize dökülmesine pek az bir şey kaldı.

(s. 60) O korkunç gecenin koyu karanlıkları içinde bunalan, önde, arkada ümîd-i halâs nâmına bir ışık göremeyen bu zavallılardan kimi Allah'a yalvarıyor, kimi de bî-sûd sayhalarla fezâyı bîzâr edip duruyordu. Şayet bir aralık inâyet-i ilâhiye imdada yetişmeseydi yüzler-

ce bî-günah yolcu üç sarhoş kaptanın uğruna kurban olmuş gitmişti.[9]

Bununla beraber fabrikalarla destkâhirlerde zuhur eden kazalar gemilerle demir yollarındakinden az değildir. Bu hâdiseler bâhusus amelece içilmesi mutat olan pazartesi günleriyle her gün kahvaltıdan sonra, bir de akşamları yani ikindiden gurûba kadar süren zaman esnasında sıklaşır. Nitekim örf ve âdetleri icabı olarak amelesinin istediği kadar bâd-ı hevâ içmesine müsaade eden bira fabrikalarında bu kazalar cidden kesîru'l-vukûdur.

Üstâd-ı şehîr (Weiher Wach) 1861'le 1904 seneleri arasındaki zamana ait olmak üzere Münih şehri için ihsâî tedkîkatta bulunarak şu neticeye varmış: Bira yapanlar arasındaki vefeyât sûret-i umumiyede mevti intâç eden diğer esbâba nispetle yüzde 6, 4'ü buluyor. Bu vefeyâttan maksadımız bira fabrikalarındaki amelenin bâd-ı hevâ bularak alabildiğine bira içmeleri sebebiyle uğradığı kazalardan ileri gelenlerdir.

1887'den 1901 senesine kadar geçen zamana ait olmak üzere ispirtolu içkilerin tesiri hakkında ihsâî tedkîkât icra eden **(s. 61)** Koechlin gösteriyor ki, yalnız bira fabrikalarındaki kazalar 1000 ameleye nispetle 109'u buluyor. Halbuki diğer fabrikaların mecmûunda bu miktar 43'tür. İşte Koechlin amele arasında vukû bulan kazaların işretle ne derecelerde alâkadar olduğunu bundan istintâç ediyor.

Maamâfîh sigorta şirketleriyle ispirto fabrikalar şirketleri bu hususta bize pek mühim hakikatler bildirmektedir. Almanya amele merkezlerinden (Zeitrahune) mukarrerâtı tecrübe kabîlinden olmak üzere işçileri biraz tazyik etti, iş arasında bira şişelerinin elden ele dolaşmasını memnû'ıyet altına aldı. Bu tedbir üzerine amele kazası beş sene zarfında eskisinin üçte birine indi.

İngiliz sigorta şirketlerinden biri işret eden amelenin kesretle kazaya uğramasındaki hikmeti anlamış olmalı ki, ağzına içki koymayan müşterilerinden almakta olduğu şehrî taksitler üzerinde yüzde beşten on beşe kadar tenzîl icrasına karar verdi. Maamâfîh diğer sınâî şirket-

9 Hâdise 1912 sene-i miladiyesi kanun-ı evvelinde vukua geldi. Bu aciz muharrir de ailesiyle beraber yolcuların arasında idi.

ler de amele kazasının sebeb-i tekrârını anladıkları günden beridir ki, işreti ya büsbütün mene, yahut bu hususta bazı tazyîkât icrâsına başlamışlardır. Hayat sigorta şirketleri ağzına içki koymayanları ayırarak bir takım imtiyâzât ile içenlerin üst tarafına geçiriyorlar. Tabiîdir ki, şirketlerin bu hareketi boşuna bir iş değildir. Zira istifadeleri olmadıkça maddi menfaatlerinden böyle mühim bir miktarını feda etmeyi hatırlarına bile getirmezler.

Sonra, ispirtolu içkilerin fabrikalardaki hasârâtı yalnız **(s. 62)** ameleyi buhar makineleri yüzünden gelecek kazalara maruz bırakmakla kalmıyor; işçilerdeki meleke-i sa'yi ve ameleyi kuvvetten düşürüyor. Meydana gelecek mahsûl-i mesâîyi azaltıyor ki, bunları evvelce de söylemiştik. Maamâfîh şunu da ilave etmeliyiz ki, kuvvâ-yı bedeniyeyi ölçmek için en hassas ölçü muâyene-i askeriyeden, yani hükûmât-ı mütemeddinece askere alınacak efrâdın tâbi' tutulduğu muâyeneden ibarettir. Binaenaleyh bu hususta istihsal edilen neticelerin bir kısmını bildirmek münasip olacak:

Harb-i umûmîden evvel Almanya'daki askerî muâyenelerin netâyici diğer milletlere nispetle şayân-ı memnuniyet bir derecede idi. Maamâfîh bu da gönüllülerden yüzde ellisinin, bir sene müddetle hizmet-i askeriyeye elverişli olmadığını gösteren esbâba karşı çare düşünmekten mütefekkirleri alıkoyamamıştı.

Doktor (Roza) askerliğe kâbiliyet nokta-i nazarından kassâb ve şarap içenlerle bunların çocukları arasında bir mukayese yürüterek şu neticeyi buldu: Babaların yüzde 76'dan yüzde 90'a kadarı hizmet-i askeriyeye elverişli olduğu halde, çocuklara gelince bu nispet nihayet yüzde 38'den 43'e kadar çıkabiliyor. Çünkü babaların zaafı yalnız kendi içkilerinden ileri gelir; halbuki çocuklar bir taraftan babalarının zaafına vâris olarak, diğer taraftan da kendileri içerek iki katlı zayıf düşüyorlar.

Etıbbâ-yı askeriye tarafından takip edilen tedkîkât şarapçı tabakaları arasında askerliğe elverişli olmayanların muttarit bir nispetle arttığını **(s. 63)** göstermektedir. Kezâlik ekseriyetini şehirli teşkil eden ayyaşlarla köylülerin sıhhat, ömür, kudret, sa'y ve emrâz-ı tenasüliye cihetlerinden çok farklı bulunduğunu ihsâiyât bildiriyor.

Madem ki her kavim için kendi sâha-i mesâîsini müdâfaa ve sanat, ticaret gibi bütün hayâtî şubelerde sâir akvâma rekâbet zaruridir; o halde sa'y ve amel erbâbının esbâb-ı sıhhatini, şerâit-i refâhını istikmâle çalışmak, onları fütûra, zaafa düşürecek şeylerden sakınmak da zaruri olur. Zira altta kalan cemaatların mutlaka en cılız, en dermansız, en hastalıklı olması kânûn-ı hilkat icabıdır. Sonra ümmetlerin en müdebbiri, en akıllısı rezâilden en çok sakınan, "sedd-i zerâi' "düstûruna en ziyade sarılan, münkerâttan, fezâihden en uzakta bulunan ümmettir.

Hülasa (Sonuç)

Artık küûlün ne müthiş hasara sebep olduğu ve hayât-ı maîşet mesleklerinin hiç biri için bu âfetin tahripkâr tesirinden kurtuluş kâbil olmadığı buraya kadar söylenen sözlerden tamamıyla anlaşılmıştır.

(s. 64) Şimdi de bir Amerikalı tarafından ve Rusya muâhedesinin ferdâ-yı akdinde, ileri sürülen mütâleâtı nakledeceğiz. Hatırlardadır ki o aralık Avrupa'da yiyecek sıkıntısı tahammüllerin fevkine çıkmış, bütün nazarlar Amerika'nın merhametini bekliyordu:

"Avrupa bize el açıyor, yaşayabilmeleri için zaruri olan gıdayı kendilerine göndermemizi istiyor. Halbuki memleketlerinin her tarafını saran bira fabrikalarına karşı bu semâhatı göstermeselerdi maîşetlerini temine yalnız ellerindeki arpa kifayet ederdi.

"Avrupalılar biraz düşünse Amerika hükümât-ı müttehidesinden ibret alır. Çünkü bizim kendisine verebileceğimiz arpa men'i müskirat kanunu tarafından bira fabrikalarına karşı bütün ambarları kapamak sûretiyle iktisat ettiğimiz miktardan fazla olamaz."

"Avrupa bizden kömür istiyor; perişan cemaatların, kudretsiz fertlerin bu taş yürekli kış yüzünden çekeceği mezâhimi ileri sürerek merhametimizi celp ediyor. Sonra gerek münâkalâta ait bütün müesseselerin, gerek sırf hayâtî ihtiyâcâtı temin eden fabrikalarda kömüre son derecede muhtaç kaldığını söylüyor. İyi ama büyük, küçük yüz binlerce şarap fabrikasına döktüğü milyonlarca kantar kömür pekala kendi-

sini bu sıkıntıdan kurtarabilirdi. 1918'de Amerika'nın yaptığı işten ibret almalı değil miydi? O zaman Amerikalılar şarap fabrikalarından iktisat ettiği kömürü memleketteki fukâra ahâliye meccânen dağıtarak o sene pek şiddet gösteren kışın elinden bîçâreleri kurtarmıştı."

(s. 65) "Vustâ Avrupa şekere olan fart-ı ihtiyacından şikayette bulunuyor, evvela çok az, sonra müthiş pahalı olması yüzünden fukâra ile pek hâli yerinde olmayanların çok elîm vaziyette olduğunu anlatıyor. Maamâfîh aklı başında milletlerin mesleğini tutaydı, başkalarına mürâcaattan müstağnî kalacak miktarda şekerli meyvelerin, hatta milyonlarca kantar şekerin mevcut olduğunu görürdü.

Dünkü Alman matbûâtında okuduk. Badenbad hükümeti ziraat nâzırı erkandan müteşekkil bir cemaat huzurunda nutuk îrat etmiş; Almanya'yı ızdırar içinde bırakan esbâbı uzun uzadıya şerh ettikten sonra şu sözleri söylemiş: "Elma, armut, üzüm gibi meyvelerin mebzûliyeti yüzünden Badenbad şekerce imparatorluğun diğer aksâmına fâik olduğu halde, bugün ona karşı müthiş bir ihtiyaç içinde bulunuyor. Sebebi ise şudur: İçki fabrikaları türlü türlü müskirât istihsali için bu meyveleri korkunç sûrette istihlâk ettikten başka, yüz binlerce kantar da şeker sarf ediyor. Geçen sene icrâ edilen ihsâî tetkîkat bunların on milyon kantar şeker harc ettiğini gösterdi."

"Tatlı yemişleri pek mebzûl bulunan Badenbad bu halde olursa artık Almanya İmparatorluğunun diğer meyvesi az parçalarına yayılmış büyük küçük nâmütenâhî fabrikaların ne kadar müessir olacağı düşünülsün. Şüphesiz o fabrikaların duvarları arasında buradakilerden kat kat fazla şeker ifnâ edilmektedir."

(s. 66) "İşte Vustâ Avrupa'nın ihâtalı bir nâzırı tarafından verilen şu izâhât kendilerindeki en büyük derdin menşeini gösteriyor. Ancak nâzır nutkunda hâli tasvirden öteye geçmemekte. Gâliba bütün muhitin üzerine haybetler, felâketler saçan en mühlik bir membaı derhal kapatmak zaruretini halka sarâhaten söylemekten çekiniyor."

Sonra bir takım adamlar görüyoruz ki ne sıhhî, ne makul hiçbir esasa dayanmaksızın içkinin devamına taraftar oluyor. Hükümetler müskirâtı men' edecek kanunu kabul ettiği gibi, her sene milyonlarca altın ziyan ederlermiş. İşte içkiye alabildiğine müsâade için bu adam-

ların elinde şu vâhî mutâleâttan başka bir istinâtgâh yok. Herifler müskirâtı vâsıta ederek hükümet hazinesini doldurmayı düşünüyor da bu yüzden milletin uğrayacağı nâmütenâhî ziyânı hatıra bile getirmiyor. Sanki hükümetlerin gâye-i teşekkülü haram, helâl sırf para kazanmakmış! Ben bu kadar sahîf düşünceli adamlarla münakaşaya lüzum görenlerden değilim. Zira kendi sözleri gösteriyor ki, ne hükümetlerin maksad-ı teessüsü olan içtimâî vezâife, ne de milletlerin siyasetteki gayelerine dair hiçbir şeyden haberleri yok.

Şimdi bir nokta kalıyor ki hükümetlerce vâridâtın ne gibi cihetlere sarf edildiği hakkında lâyıkıyla vukûfu olmayanları tenvîr için izah etmek istiyoruz. Zira tecellîsine medâr olacağı hakâik bütün yanlış zanları yıkacağı gibi, sahiplerinin fâhiş hatasını, yahut fesat niyetini gösterecektir.

(s. 67) İsterdim ki içkinin açtığı rahneleri kapamak, doğurduğu felâketleri kaldırmak için muhtelif hükümetlerle cemiyetler tarafından sarf edilen paranın miktarını müfredâtıyla bildireyim. Lâkin maalesef ihticâca sâlih me'hazların hiç biri yanımda değil.[10] Onun için her sene milyonlarca altın sarf olunan cihetleri icmâlen derc ile iktifâ edeceğim:

1. Mecnunlarla bilumum emrâz-ı asabiye malûlünü hastaneleri.

2. Hepsi, yahut kısm-ı a'zâmı sarhoş aileler içinden yetişmiş gençlerin ıslahına mahsus mektepler.

3. Ekseriyetle içki sâikasıyla irtikap edilen fuhşun meydana getirdiği çocuklara mahsus şefkat yurtları. Bu çocukların çoğu sokakta bulunanlardandır ve muhtelif hastalıklarla malüldür.

4. Hükümetlerin ayyaşlar arasından muhtelif cerâim ve cinâyât ile mahkum olanları doldurduğu hapishaneler ki tahkikâtı henüz bitmeyenlerle doğrudan doğruya işret sebebiyle, yahut dolayısıyla mahkum olanları bi-lâ tefrik ihtiva eder.

İşte şu gösterdiğimiz cihetlere öyle müthiş paralar verilmektedir

---

[10] Vâkıan bunların çoğu bende vardı. Ancak, şimdi Ankara'da bulunduğum için elde etmek imkanı yok.

ki, hesap edilse muhtelif şarap vergilerinden hükümet hazinelerine giren vâridât ile hemen hemen denk gelir.

İspirtolu içkiler yüzünden tevellüd ettiğini yukarıki fasıllarda **(s. 68)** bildirdiğimiz felâketlere bir de bunu katacak olursak tamamıyla anlaşılır ki müskirâta müsaade olunmasını tervîc edenler ya dâl yahut mudıldir, başka bir şey olmak ihtimali yoktur.

Artık âlem-i İslâm yüzünü Allah'a dönsün; dîn-i mübînindeki esrârı anlasın; o hissiz, o kansız mahluklar gibi olmasın ki "Kalpleri var, lâkin duygu nedir bilmezler; gözleri var, fakat görmezler; kulakları var, öyle iken işitmezler; işte bunlar behâim sürüleri gibidir, hayır bunlar behîmelerden daha şaşkındır; bunlar yok mu, asıl gafillerdir." Tilke âyâtullâhi netlûhâ aleyke bi'l-hakkı febieyyi hadisîn ba'dellâhi ve âyâtihî yü'minûn.[11]

[11] "İşte sana gerçek olarak okuduğumuz bunlar Allah'ın âyetleridir. Artık Allah'tan ve O'nun âyetlerinden sonra hangi söze inanacaklar?" (el-Câsiye, 45/6).

SÖZLÜK

- A -

A'mâk: Derinlikler

A'râz: İşaretler, alâmetler, hastalık alâmetler

A'sâb: Sinirler

A'sâb-ı vehn: Yumuşak sinirler, gevşek sinirler

Adâvet: Düşmanlık

Adese: Mercek, mercimek, gözlük ve dürbün yapmaya yarayan mercimek biçimindeki cam.

Adulât: Kaslar

Ahlâk-ı sefîle: Kötü ahlâk

Ailî: Aileye ait

Aksâm: Kısımlar, bölümler

Akvâm: Kavimler

Akvâm-ı garbiye: Batılı kavimler, toplumlar

Akvâm-ı İslâmiye: Müslüman milletler

Alelekser: Çoğunlukla

Âlî: Yüksek

Amerika Hükümât-ı Müttehidesi: Amerika Birleşik Devletleri

Anâsır: Unsurlar, elemanlar, öğeler

Anâsır-ı beden: Bedenin unsurları, cüzleri

Anâsır-ı mürekkebe: Bir araya gelmiş unsurlar

Âsâr-ı meş'ûme: Uğursuz eseler, etkiler

Âsâr-ı semmiye: Zehirli etkiler

Âsâyiş-i umumî: Genel güvenlik

Asr-ı hâzır: Şu an içinde yaşadığımız çağ

Âsûde: Rahat, dinç

Asya-yı suğra: Küçük Asya

Atâlet: Tembellik

Âtî: Gelecek

Avâmil: Etkiler, sebepler

- B -

Bab: Konu, kapı.

Bâde: Şarap, içki

Bâd-ı hevâ: Bedava

Bâdiye: Çöl, kır, kırsal

Bâhusus: Özellikle, hususiyle, en çok

Bâriz: Açık

Batî: Yavaş, ağır hareketli

Bâzîçe: Oyun, eğlence, oyuncak

Behîmî: Hayvanî

Beliyye: Felaket, tasa, keder

Berk: Şimşek

Beşîr: Müjdeleyen

Bezl etmek: Harcamak

Bî sûd: Boş, faydasız, neticesiz

Bîgünah: Günahsız

Bi-lâ kayd: Kayıtsız

Bi-lâ tefrik: Ayırt etmeksizin
Bi-lâ ihtiyar: İstemeksizin, tercih etmeksizin
Bîda: Yumurta
Bîmârhâne: Hastane, tımarhane
Binnisbe: Nispetle
Bittâbî': Tabiî olarak
Bîzâr: Rahatsız, usanmış, bıkmış
Butlân: Bâtıllık, batıl oluş

- C -

Câmi': Cem eden, toplayan
Cemâhir-i müttefika: İttifak etmiş çoğunluklar
Cemâl-i lâ-yezâl: Bitmez tükenmez güzellik
Cerâim: Suçlar
Cerh etmek: Yaralamak, kötülemek
Cezâ-yı nakdî: Para cezası
Cihân-ı beşeriyet: İnsanlık âlemi
Cinâyât: Cinayetler
Cünha: Küçük suç, küçük kabahat

- D -

Dâhil-i beden: Vücudun içi
Dâl: Sapıtan, yolunu şaşıran
Defeât: Defalarla, bir çok kere
Delâil: Deliller
Derc etmek: Sokmak, arasına sıkıştırmak, toplamak
Dereke: En aşağı kat, aşağı inilecek basamak
Desâtîr: Yasalar, kurallar
Desâtîr-i medeniye: Medenî kurallar
Dest-i gasb: Gasp eli
Devâm-ı vücud: Vücudun devam etmesi
Deverân-ı dem: Kan dolaşımı
Dîde: Göz, görmüş, görülmüş
Dimağ: Beyin, akıl, şuur

- E -

Ecnebi: Yabancı
Ecsâm: Cisimler
Ecsâm-ı garîbe: Garip cisimler
Ecza: Parçalar, cüzler
Edebiyât-ı kadîme: Eski edebiyat
Edyân tarihi: Dinler tarihi
Efrâd: Fertler
Ekalliyet: Azınlık
El'an: Şu an
Elhâsıl: Sonuç olarak, netice olarak
Elyâf: Lifler, insan ve hayvanlarda adaleleri meydana getiren ince iplikler
Emrâz: Hastalıklar
Emrâz-ı aduliye: Kas hastalıkları
Emrâz-ı asabiye: Sinir hastalıkları
Emrâz-ı rûhiye: Ruh hastalıkları
Emrâz-ı tenasüliye: Üremeyle ilgili hastalıklar
Emrâz-ı uzviye: Organ hastalıkları
Emrâz-ı vahîme: Korkunç hastalıklar
Ensâc-ı beden: Bedenin dokuları
Ensice: Anatomide dokumaya benzetilen uzvî teşekküller; dokumalar, örmeler

Ensice-i bedeniye: Vücut dokuları
Erbâb-ı ilim: İlim sahipleri
Erkân-ı ahlâk: Ahlâk esasları
Erkân-ı aile: Aile büyükleri, ailenin temelleri
Esasât: Esaslar, ilkeler
Esâtize-i fen: Fen hocaları, fen bilginleri
Esbâb: Sebepler
Etıbbâ: Tabipler, doktorlar
Etıbbâ-yı askeriye: Askerî doktorlar
Etrâf-ı beden: Anatomide baş, eller, ayaklar
Ev'ıye: Damarlar, kaplar, mahfazalar
Ev'ıye-i demeviye: Anatomide kan damarları
Ev'ıye-i şa'riye: Kılcal damarlar

- F -

Fâik: Üstün
Fart-ı ihtiyaç: Aşırı ihtiyaç, ihtiyacın fazla olması
Fasîle: Bir cinsten olan bitkilerin hepsi, familya, aile, ana-baba
Fâtır-ı Hakîm: Hikmet sahibi Yaratıcı
Ferdâ: Yarın, ertesi gün, ahiret,
Fettâh-ı alîm: İlim sahibi ve hayır kapılarının açıcısı olan Cenâbı Hak
Fevk: Üst, üstünde, üzerinde
Fezâhat: Rezalet, ayıp, kusur
Fezâih: Rezaletler, ayıplar, kusurlar
Fütûr: Zayıflık, gevşeklik, usanç

- G -

Gâmiz: Gizli, kapalı
Gâyât: Gayeler
Gâye-i teşekkül: Meydana gelişinin gayesi, oluş amacı
Gûna gûn: Türlü türlü, renk renk, alaca
Gudde: Vücutta deri ile et arsında ve en çok boyunda, kasıkta çıkan şiş, bez

- H -

Habâis: Kötü şeyler, pis şeyler
Hacâlet: Utanma, utangaçlıkla şaşırma
Hâdi-i hakîm: Hikmet sahibi Hidayet Verici, Cenabı Hak
Halâik: Mahluklar, yaratıklar, insanlar
Halel: Bozma, bozukluk, eksiklik, boşluk
Hâlet-i cübniye: Korkaklık hâli
Hâlet-i zülâliye: Güzel hal, yumurta akına benzeyen maddelerin durumu, yumurta akı vasfında olan maddelerin hali
Hâl-i tabiî: Tabiî hal, tabiî durum
Hammâr: Şarap satan
Hâmî: Himaye eden
Haml: Yük, yükleme, kadının gebe kalması
Harb-i umumi: Dünya harbi, umumi savaş
Harekât: Hareketler

Hariciye nazırı: Dışişleri bakanı
Hasârât: Zararlar, ziyanlar
Havâs: Muhterem, saygın kişi
Hayât-ı beytiye: Ev hayatı
Hayât-ı tenasüliye: Cinsel hayat
Hayât-ı zevciye: Karı-koca hayatı, aile hayatı
Haybet: Mahrumluk, mahrum ve meyus olma
Hendese: Geometri
Hevesât: Hevesler, arzular
Hilâfiyat: İhtilaflarla ilgili ilim, ihtilaf edilen konular
Himayet: Koruma, korunma
Hitâm bulmak: Son bulmak
Huveynât-ı meneviye: Döl suyu içerisindeki mikroskobik canlılar
Hüceyrât: Küçük delikler ve oyuklar
Hüceyrât-ı hayvâniye: Canlı küçük odacıklar
Hüceyrât-ı meneviye: Nutfe içerisindeki küçük odacıklar
Hüceyrât-ı sadriye: Göğüs içerisindeki küçük odacıklar
Hükemâ: Hakîmler, filozoflar, hikmet sahibi kişiler
Hükûmât-ı muntazama: İntizamlı hükümetler, düzenli hükümetler
Hükûmât-ı mütemeddine: Medeni hükümetler, uygar hükümetler

- I -

Izâm: Kemikler
Izdırâbât-ı asabiye: Sinirsel bozukluklar, sinirsel hastalıklar
Izdırar: Çaresizlik, ihtiyaç, mecburiyet

- İ -

İbdâ': İcad, ortaya koyma
İbtidâî: İlke mensup, ilk derecede, ilkel
İbtilâ: Bir şeye düşkünlük, müptelalık, tiryakilik
İcmâlen: Toplu olarak
İdâre-i beytiye: Ev idaresi
İfnâ etmek: Sona erdirmek, bitirmek, son vermek
İfrâzât: Salgılar
İğmâz-ı ayn: Kabahati görmezden gelme, kusura göz yumma
İhsâî: Sayımsal, sayma ile, istatistiksel
İhsâiyât: İstatistik
İhşâd: Birikme, biriktirme
İhticâc: Delil getirme
İhtilat etmek: Karışmak, karıştırmak
İhtirâk: Yakma
İhzâr etmek: Hazırlamak
İkâ' etmek: Meydana getirmek
İkâ-ı cürüm: suç işlemek
İktifâ: Yetinmek
İktihâm: Karşı durma, göğüs germe, hücum etme, saldırma, küçük görme
İlel: Hastalıklar
İmkân-ı felâh: Kurtuluş imkanı

İmtiyâzât: İmtiyazlar
İnâyet-i ilâhiye: İlahi yardım
İnhimâk: Ahmak gibi görünme
İnkıta: Kesilme
İnkisâr-ı hayal: Hayal kırıklığı
İntâc etmek: Sonuçlandırmak, sonuç vermek, netice vermek
İntibâh: Uyanıklık
İntihab: Seçme
İsti'mâr: İmar ettirme, istimlak etme, sömürme
İstihfaf: Hafifletme, hafife alma
İstikmâl: Tamamlama
İstinâtgâh: Dayanak
İşkâl-i mugâlata: Yanıltıcı sözlerle meşgul etme
İşret: İçki içme, içki kullanma

- K -

Kadîm: Eski
Kâfil: Kefil olan
Kâhir: Kahreden, zorlayan, yok eden, ortadan kaldıran
Kânûn-ı hilkat: Yaratılış kanunu
Karâbet: Yakınlık, akrabalık
Kârî: Okuyan, okuyucu
Karîb: Yakın
Kasretmek: Sınırlandırmak, daraltmak
Kassâb: Kasap
Kâtil-i cürsûme: Kökün katili, kök hücreyi öldüren
Kavâfil: Kafileler
Kavânîn-i medeniye: Medeniyet kanunları
Kesîru'l-vukû: Çokça meydana gelen, sıkça olan
Kesret: Çok
Kezâlik: Aynı şekilde
Kısm-ı a'zam: En büyük kısmı
Kıymettâr: Kıymetli, değerli
Kurûn-ı ûlâ: İlk asırlar, ilk çağlar
Kurûn-ı vustâ: Orta çağlar
Kuvvâ-yı bedeniye: Bedenî kuvvetler
Kuvvâ-yı maneviye: Manevi güçler
Kuyûd: Kayıtlar, şartlar
Küûl: Alkol, ispirto.

- M -

Ma'kes: Akseden yer, akis yeri
Ma'lûl: Hasta, hastalıklı
Ma'mûre: İmar edilmiş, bayındır
Maadâ: -den başka
Mâ dâme'l-hayât: Hayat devam ettiği sürece
Mahsûl-i mesâî: Çalışma ürünü
Mahz-ı hakikat: Salt gerçek, sırf hakikat
Makâsıd: Amaçlar, maksatlar
Mantûk: Söylenilmiş, denilmiş, söz, kelam, mana
Manzûme-i asabiye: Sinir sistemi
Maraz: Hastalık
Maraz-ı fesat: Fesat hastalığı
Mâye-i bekâ: Yaşama gücü, yaşamanın esası
Mâye-i hilkat: Yaratılışın aslı, yaratılışın esası
Mâyi: Sıvı, su gibi akıcı şeyler

Mâyiât: Sıvılar, su gibi akıcı şeyler
Mâyiât-ı meneviye: Nutfeyle ilgili akıcı şeyler, döl suyuyla ilgili salgılar
Mazarrat: Zararlı
Me'haz: Kaynak
Mebâhis: Konular, bahisler
Mebânî: Binalar
Mebzûl: Bol miktarda
Mebzûliyet: Bolluk
Mecmûa-i tıbbiye: Tıp dergisi
Mecmû: Toplam
Medâr-ı istihlaf: Birinin yerine geçmenin sebebi, vasıtası.
Medâr-ı şifa: Şifa sebebi, şifa vesilesi
Mehâfil: Oturulacak yer, toplantı yeri
Mekârim-i ahlâk: Yüksek ahlak
Melbûsât: Giysiler, giyilmiş elbiseler
Melekât: Melekeler, kabiliyetler
Meleke-i sa'y: Çalışma kabiliyeti, alışkanlığı
Memâlik: Memleketler, ülkeler
Memnû'ıyet: Yasak oluş, yasaklama
Men'i müskirat kanunu: Sarhoş edici maddeleri yasaklayan kanun
Menâfi': Menfaatler, yararlar
Merâkiz: Merkezler
Mertebe-i tekâmül: İlerleme mertebesi
Mesâil: Konular, meseleler
Mesâlih-i âmme: Kamu yararları
Meşhûdât: Görülebilir şeyler, gözlemlenebilir şeyler, duyularla algılanabilir hususlar
Meşrûbât-ı kuûliye: Alkollü içecekler
Mevâd: Maddeler
Mevâdd-ı dühniye: Yağlı maddeler
Mevâdd-ı ihtirâkiye: Yakıcı maddeler
Mevâdd-ı nişâiye: Nişastalı maddeler
Mevcûdât-ı hâriciye: Dış âlemdeki varlıklar
Mevhibe: Bağış, ihsan, bahşiş
Mevt: Ölüm
Meyan: Alan, çerçeve
Mezâhim: Eziyetler, sıkıntılar
Miktâr-ı seneviye: Yıllık miktar
Miktar-ı vasatî: Ortalama miktar
Mîsak: Anlaşma, sözleşme
Muahedename: Antlaşma
Muâteb: Azarlanan, paylanan, tekdir olunan
Muâyene-i askeriye: Askeri muayene, askeri kontrol
Mudıl: Saptıran, doğru yoldan saptıran
Muhaddir: Uyuşturan, uyuşturucu
Muharremât: Yasaklanmış şeyler
Muhik: Haklı, doğru, hakkı yerine getiren, isabet eden
Muhtel: Bozulmuş, karışmış, bozuk, ihlal edilmiş
Mukârenet: Bitişiklik, bitişme, yaklaşma, kavuşma

Mukarrerât: Kararlar
Muktezâ-yı tedâbîr: Gerekli tedbirler
Muktezî: Gereken, gerektiren, lazım gelen
Muntazır: Bekleyen, gözleyen
Musâb: Rastlamış, isabet etmiş, musibete uğramış
Mutavvelât: Uzatılmış şeyler, tafsil edilmiş şeyler
Mutazarrır: Zarar gören, zarara uğrayan
Muttarit: Sıralı, düzgün, bir düziye giden
Muvâzene-i akliye: Aklî denge
Muvâzene-i asabiye: Sinirsel denge
Mücrim: Suçlu
Müdâvim: Devam eden
Müdebbir: Tedbirli, düşünerek hareket eden
Müdmin: İdman yapan, devam eden
Müessesât: Kurumlar
Müfîd: Yararlı, faydalı
Müfredât: Program
Müfrit: Aşırı
Mühlik: Helak edici
Mün'ım: Nimet veren
Münâferet: Nefret etme
Münâkalât: Nakletme, ulaştırma
Münakit: Akdedilmiş
Münâsebât: İlişkiler, münasebetler
Münhemik: Bir işin üstüne çok düşen
Münkalib: Dönen, başka bir şekle giren, değişen
Münkerât: Kötü görülen şeyler
Mürâfaa: Mahkemeleşme, dava açma
Mürekkep: meydana gelmiş
Müsâdeme: Çarpışma
Müsekkin: Teskin edici, sakinleştirici
Müskirat: Sarhoş edici
Müstahdimîn: Hizmetçiler
Müstenid: Dayalı
Müşâhedât: Görülen şeyler
Mütâleât: Görüşler
Müteammiden: Kasten
Mütebâkî: Geride kalan
Mütedennî: Tedennî eden, gerileyen, aşağılayan
Mütegâfil: Gâfil, habersiz görünen
Mütekâbil: Tekabül eden, birinin ötekine karşı olması, karşıt
Müteneffir: Nefret ettirici
Müterakkî: İlerleyen, terakki eden, ilerlemiş
Mütevakkıf: Bağlı
Mütevassıt: Orta
Müteverrim: Veremli, verem hastalığına tutulmuş
Müvellidü'l-mâ: Hidrojen
Müvellüdü'l-humûda: Oksijen

- N -

Nâçîz: Hiç hükmünde olan, değersiz, önemsiz, çok küçük
Nâfi': Yararlı, faydalı

Nâmütenâhî: Sonsuz, sınırsız
Nasîbe-i hüsrân: Hüsran işareti
Nazîr: Benzer, eş
Nebiz: Hurma ve arpadan yapılan bir çeşit içki
Nefha: Karın şişmesi, şişkinlik, üfürük
Nesc-i ilâhî: İlahî doku
Neşîde: Şiir, mısra
Neşv ü nemâ: Yetişip büyüme, sürüp çıkma
Neşve: Sevinç, keyif, neşe
Netâyic: Sonuçlar
Nezâhet: Temizlik, paklık, incelik
Nezîr: Korkutcu
Nihâ-i şevkî: Omurların içinden geçerek beyne kadar uzanan sinirler
Nikrîs: Ayak parmakları, topuk ve mafsallarda görülen ağrılı hastalık, gut hastalığı
Nisbet-i müterakkiye: Gelişme oranı, ilerleme ölçüsü
Nişâne-i temeddün: Medenileşme alameti, uygarlaşma işareti
Nizâmât-ı idariye: İdari nizamlar, yönetsel kurallar
Nûr-ı enver: En aydınlık nur

- P -

Peymâne: Şarap bardağı, büyük kadeh
Peyrev: Birinin izinden giden, ona uyan
Pîşdâr: Önden giden, öne düşen, ön tarafı emniyete alan, öncü

- R -

Râbıta-i zevciye: Karı-kocalık bağı, evlilik bağı
Rahne: Gedik, yarık, yırtık, bozuk, zarar, ziyan, bozukluk
Rakîk: İnce
Rezâil: Rezaletler, rezillikler
Ricâl-i kanun: Kanun adamları, hukukçular
Ruhlu içecekler: İçerisinde ispirto gibi uçucu gazlar bulunan içecekler, ispirtolu içecekler
Rüçhân: Üstünlük, üstün olma

- S -

Sadr: Göğüs, yürek, ön
Sâha-i mesâî: Çalışma alanı
Sahîf: Zayıf, hafif, gevşek, boş
Sâika: Sevkeden, götüren, süren, sürücü
Salâbet-i re'y: Görüş sağlamlığı, düşünce kuvveti
Sath-ı beden: Bedenin yüzeyi
Sath-ı cild: Cildin yüzeyi, cildin yüzü
Sebeb-i tekrâr: Tekrar etmenin sebebi
Sedd-i zerâi: Kötülüklere giden yol ve vesileleri kapamak
Sefâin: Gemiler
Sefâin-i ticâriye: Ticari gemiler
Sefine: Gemi
Sekenât: Duruşlar, durmalar
Sekir: Sarhoşluk
Semâhat: Cömertlik, iyilikseverlik
Semerât: Netice, meyve, sonuç

Semûm: Zehirli şey, sam yeli
Sereyân: Dağılma, yayılma
Sıyânet: Koruma, korunma
Sîne: Göğüs
Sirâyet-i maraz: Hastalığın geçmesi, hastalığın yayılması
Sîret: Bir kimsenin hâli, tavrı, gidişi, ahlâkı
Sûret-i katiye: Kesin bir şekilde
Sûret-i mahsûsa: Özel bir şekilde
Sûret-i mütemâdiye: Devamlı surette, sürekli bir şekilde
Sûret-i umumiye: Genel bir şekilde, genel olarak

- Ş -

Şark: Doğu
Şayân-ı memnuniyet: Memnuniyete değer bir şekilde
Şedâid: Şiddetler, sıkıntılar, zorluklar
Şehevât: Şehvetler
Şerâit-i refâh: Refah şartları
Şerâit-i vuslat: Kavuşma şartları
Şiâr-ı terakkî: İlerlemenin alameti, gelişmenin işareti
Şifâyâb: Şifa bulma
Şikârî: Avla ilgili, ava mensup, av kuşu
Şimâl: Kuzey
Şimâl-i Amerika: Kuzey Amerika
Şuûn-ı hayâtiye: Hayat olayları

- T -

Ta'mîkât-ı müfrita: Aşırı araştırmalar
Tabâbet: Tabiplik
Tahallül: Ayrışma, cüzleri birbirinden ayrılma
Taharriyât: Araştırmalar
Tahkikât: Araştırmalar, incelemeler
Tahliye-i sebîl: Suçluyu salıverme
Tahrim: Haram kılma
Takdîs: Kutsama
Takibât-ı kanuniye: Kanuni takipler
Tâlî: İkinci derecede
Tali': Kader, kısmet, baht, doğan
Tarâvet: Tazelik, taze olma
Tarîk: Yol
Tarik-i sedâd: Doğru yol
Tarrâke: Gümbürtü, gürültü
Tasarrufât: Tasarruflar, hukuki eylem ve işlemler
Tayy-i merâhil: Merhaleleri kısa sürede aşma, atlama
Tazyik etmek: Sıkıştırmak
Tazyîkât: Sıkıştırmalar
Te'vîlât: Teviller, yorumlar
Teahhur: Geç kalma
Teâmül-i kimyevî: Kimyasal tepkime
Teâvün: Yardımlaşma
Tecâhül: Bilmezden gelme
Tedâbîr: Tedbirler
Tedkîkat: Araştırmalar
Tedkîkât-ı amîka: Derin araştırmalar
Teehhül: Evlenme, ehlileşme
Telhîs: Özetleme, kısaltma

Temâyülât-ı nefsâniye: Nefsi meyiller, sevgiler, nefsi istekler
Temhîd: Giriş
Tenfîr: Nefret ettirme
Tenvîr: Aydınlatma
Tenzîl: İndirme
Terakkiyât-ı medeniye: Medenî ilerlemeler
Tertîl: Usulüne uygun bir şekilde okuma
Tesemmüm: Zehirlenme
Teshîl: Kolaylaştırma
Teshîn: Isıtma, kızma, kızdırılma
Teskin: Sakinleştirme
Teşmil: Kapsama, içine alma
Teşrîn-i evvel: Ekim ayı
Tevellüd etmek: Doğmak, doğurmak, meydana gelmek, getirmek
Tevlîd: Doğurmak, doğurtmak
Tezâyüd: Artırmak, ziyadeleştirmek

- U - Ü -

Ukûl-i beşer: İnsan akılları
Urûk: Damarlar, ırklar, kökler
Ümîd-i halâs: Kurtuluş ümidi
Ümmehât-ı usul: Usulün temelleri
Ümmü'l-habâis: Kötülüklerin anası
Üstâd- şehîr: Meşhur üstat, meşhur hoca

- V - Y -

Vad'ı haml: Çocuk doğurmak
Vahdet: Birlik
Vâhî: Boş, önemsiz, anlamsız, faydasız
Vâkıan: Gerçekte
Vâridât: Gelirler
Vasatî: Ortalama
Vefeyât: Ölümler
Vesâil: Vesileler, sebepler
Vesâit: Araç
Vesâit-i nakliye: Ulaşım araçları
Vesâtat: Araya girme, vasıta olma
Vesîle-i intibâh: Uyanma vesilesi, uyanma sebebi
Vezaîfü'l-a'zâ ilmi: Anatomi bilimi
Vilâd: Doğum, doğma
Vustâ: Orta
Vustâ Avrupa: Orta Avrupa
Vustâ Afrika: Orta Afrika
Yed-i emânet: Emanet eli

- Z -

Zebûn etmek: Zayıf ve güçsüz bırakmak
Zerîa: Vesile, sebep, fırsat
Zerrât: Zerreler
Zevâcir: Yasaklayanlar, men edenler, önleyenler
Zî-hayât: Hayat sahibi
Zünûn: Zanlar